

Քաժանորդագին կԱՆԻԻԿ Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դր, Ռուսիոյ համար 5 րուպ. ի, ուրիշ երկիրներու համար X 2 ֆր. Վեցամսեայ եւ եռամսեայ քաժանորդագրութիւնք եւս կ'ընդունուին։

Գաւառներէն դրամի տեղ (Սմանեան) նա. մակագործմ' կ'ընդունուի։

ԵՊԼԻԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի համար զիմել

Առ ՏՅՈՐԷԳ-Հրատարակիչ

ՏՈՎԷԱՆ Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Պոլիս, Պառնէ-Գարու, Թաշ Խամ, Թիս 50

ԾԱԴԻԿ

ՀԱՐԱԳԻՐ

درعليه ده بفتح قوسنده طاش خاند

•• نومروده «زاعيك» غزیه سی مدیری

بالا قاشيان حووان

S'adresser à

HOVNAN PALACACHIAN

Directeur du journal arménien «Dzaghik»

Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50

CONSTANTINOPLE

40 փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 փարա

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Բ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 42

ՇԱԲԱԹ

19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1892

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Ուտեիլու համար կ'ապրինք, թէ՛ ապրելու համար կ'ուտենք. այս հանրա- ժանօթ խօսքը երբ ինձ բնաբան կ'ընտ- րեմ, իսկոյն պատասխանը կը կցեմ ա- տոր, թէ ուտելու համար կ'ապրինք, և զայս կարմրելով կ'ըսեմ։

Դեռ շատ ժամանակ անցած չէ, երբ հայ հրապարակագրեր կամ հեղինակներ իրենց աթոռներէն բարձրաձայն աղա- ղակելով այս հարցը կը լուծէին։ Ոմանք կը վճռէին, իբր դրական, գերադրական մարդիկ, թէ՛ այո՛, ուտելու համար կ'ապրին, այսինքն թէ՛ մեր մտածումը պէտք է լինի ուտելու պարէնն հայթայ- թել, հայթայթելու միջոցն ու եղանակը սովորել, ձեռք բերել։ Մինչդեռ միւս կողմը հակառակը կը պնդէր։ Բայց երբ վիճաբանութիւն մը կը ճապաղի, իւր ամփոփութիւնը կը կորսնցնէ, ընթեր- ցող հասարակութիւնն ալ, նուազ հե- տաքրքրի այլ ևս, մէկդի կը նետէ թեր- թը, առանց լուսաբանուելու, և կը չարունակէ իւր գիտցածէն բնաւ չճշգիւլ։

Այսպէս եղաւ այն ժամանակ։ Մինչ կ'արժէ յեղյեղել յաճախ այս հարցը, ճշմարիտ իմաստասիրութեամբ մը պար- զել և վճիտ երևոյթ մը տալ՝ յստակ առուակի մը նման՝ այն խնդրոյն, որպէս զի ընթերցողն ինքնին ասոր յատակը տեսնէ, ըմբռնէ, համոզուի։

Դրական մարդ ըլլալ պէտք է, այս վճիռը կուտան, այս յորդորը կը կար- դան նոր սերունդին։ Հատե՛ր շատ մեծ փորձառութեամբ այդ եզրակացութեան յանգեր են, դրական մարդ պէտք է ըլլալ։ Դժբաղդաբար սխալ է։

Դրական մարդուն պարտքը թուենք հոս. պէտք է ուսանիլ վարժարանի մէջ այն բաները միայն որոնցմով կարելի ը- լայ դրամ չահիլ։ Հայրը պարծանօք կը խօսի ասոր անոր թէ՛ ես իմ տանս մէջ, զաւակացս քով միշտ շուկայի գործերու վրայ կը խօսիմ որ անոնց ականջը լեցուի։

Թուաբանութիւնը, Տօմարակալութիւնը անհրաժեշտ գիտութիւններն են զորս հարկ է ուսուցանել տղայոց, որպէս զի սոքա վարժարանէ ելնելէ վերջ երեսի վրայ չը մնան։

Դրական մարդ պէտք է ըլլալ։

Խարդախը, խաբեան, գողը, աւա- զակը դրականութեան մէջ չլացուցիչ կերպով դրականներն են, այդ մասին հմտութիւնը ունին, գիտեն հաշուել, գիտեն միջոցներն հրապուրելու, խաբե- լու և շորթելու։ Քիչ մը լեզու սորուիլ, քիչ մ'ալ տօմարակալութիւն և հաշիւ, մեր վաճառականաց լոկ մեքենաներ պատրաստել, ահա օգտակար գործ մը, ա՛յս է։ Երանելի՛ մարդկութիւն։

Ի՞նչ ապահովութիւն ունինք այն ժա- մանակ թէ՛ այդպիսի ջնջին զարգացում մը առնող աշակերտն չ'պիտի տարբերի այն դրական մարդերէն, որոնք խա- դախներ, խաբեայներ են։

Եթէ ուտելու համար կ'ապրինք, կը համակերպիմ, դրական մարդ ըլլալու է, բայց եթէ ապրելու համար կ'ապրինք, ՄԱՐԴ ըլլալ պէտք է։

Երբ մեր սխալ հասկացողութիւնը, թիւր ըմբռնումը որոշ կ'երևի, ի՞նչ է ատոր դարմանը։ Գալիք անգամ։

ԱՐՇԱԽԻՐ

ՄԻՐԻՃԱՆՆԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

ԵՒ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԱՂԶԱՆՑ

Ի ԿԵՏԻԿ-ԲԱՇՈ

Այս նոր հաստատութիւնն, տակա- լին իւր առաջին քայլերուն մէջ, ամէն քաջալերութիւն գտած է։

Կընդունի մատչելի պայմաններով երկսեռ ուսանողներ։ Ունի փորձ և կա- ռող մանկավարժուհի մը և Գաղիացի Մատմագի մը որ բացի լեզուի դասերէ կ'աւանդէ նաև ասեղնագործութիւն, ձեւ և կար։

Հիմնադիր-ՏՅՈՐԷԳ

Տ. Մ. ՄԻՐԻՃԱՆՆԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՈՒ

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

(Մանկական Յիշատակարանքս)

Մեր վարժապետը Ձեզի ներկայացը- նելու համար բաւական պիտի ներդրիմ, որովհետեւ այն ատենէն ի վեր, երկար տարիներ անցած են, և հիմայ ո՞ր կողմն ալ որ նայիմ, լուսադգիւն նման մարդ մը բնաւ աչքիս չգտարներ։ Ի՞նչ կ'ըսէք, արդեօք այդ սերունդը անհետացած է. հաւատացէ՛ք որ եթէ գիտնայի թէ օր մը մեր վարժապետը հասարակութեան ծանօթացնելու պէտք պիտի ունենամ, այն ատենէն նօթեր կ'առնէի իւր վրայ և հիմակ բնաւ դժուարութեանց չէի բաղ- խներ։ Վերջապէս մը որմէ կրնան օգտիլ արդի վարժարանաց ուսանողնե- ռը, եթէ չեն ուզեր քսան երեսուն տա- րիներ վերջ իմ այսօրուան կացութեանս ենթարկուիլ։

Որչափ որ կը յիշեմ, միջհասակ, քիչ մը կուզ, ճաղատ գլխով, ցանցաւ մօր- ուօք, կոպիճներէն դուրս ինկած աչքե- րով, խոժոռաղէմ, յիսուննոց մարդ մ'էր մեր վարժապետը. ամենէն աւելի երե- լակայութեանս մէջ տպաւորուածը սը- րածայր գլուխն էր, գլուխ մը՝ որոյ վը- րայ մտէն գաղափար գոյացնելու հա- մար պէտք է երեւակայել Չմիւռնիոյ սը- րածայր սեխերը, և այն ատեն ասանկ գլուխներ հազուադէպ չէին, ինչ որ հի- մա բնաւ տեսած չունիմ։ Հապա կազ- մուածքը, այնչափ նիհար, այնչափ նի- հար որ, առաջին անգամ տեսնողը պար- զապէս չիւղերով կապուած ոսկորներու հաւաքածոյ մը պիտի կարծէր զինքը, ո- րոնք արդէն բացօրոյ կերպիւ կրնային համուրիլ ամուր ու պիրկ մորթին տա- կէն։ Բայած ատեն քիչ մը կը կաղար, բայց այս բան արգելք չէր ըլլար իրեն դպրոցին մէջ մշտնջենաւորապէս նայլըն հագնելուն, որուն թիւք թաք ձայնը յայտարար նշան էր վարժապետին և հե-

տեւաբար գաւազաններու ներկայութեանը: Երկու հեթաբի ունէր, երկու պատկառելի հնութիւններ, որոցմով կապուած էր վարժապետը երիտասարդական քաղցր յիշատակներով, և որոցմէ մին հասարակ օրերը դպրոցին մէջ կը հազնէր, առջեւ ածած սև կտաւէ սփածանելին (փէշտըմալ) պաշտպանութեանը տակ յաւէտ անմաշկի պահելով, իսկ երկրորդը՝ կեղծէ էնթարին՝ պաշտօնական օրեր միայն դուրս կ'ենէր սնտուկէն, հիացում ազդեցութեամբ համար հասարակութեան: Ճիւղալպէն՝ վարժապետին ծայրագոյն փառքը, ապահովապէս զինեն Սբարահամու գիտէր և երբ հազնէր, այնպէս կը կարծուէր թէ գեռ նոր եկած է դերձակին խանութէն:

Հանգուցեալը եթէ լաթերուն մատուցած պաշտօնին չափ Աստուծոյ պաշտօն մատուցանէր, հիմակ պարտաւորութեան ճիշդ մէջ տեղն եղած կ'ըլլար, որովհետև ամէն գիշեր ժամերով արարողութիւններ տեղի կ'ունենար լաթերը ծալելու համար, և եթէ պատահէր որ էնթարին ծալքը ծալքին չգար, այն օրը աշխարհք կ'անցնէր: Փէսին համար յատկապէս տեղ չինած էր պահարանին մէջ, զոր փակէր պապան կ'անուանէր, ճիշդ հիմակուան խալիպներուն նման երկու թուղթէ խալիպներ, որոց մէկուն վրայ կ'անցունէր ֆէսը, և միւսն ալ ֆէսին վրայէն կ'իջեցնէր, ապահով ամէն տեսակ ազտէ ու փոշիէ, և շատ անգամ իւր խրատականներուն մէջ պարծանքով յառաջ կը բերէր ֆէսին պատմութիւնը. զոր իւր երիտասարդութեան ժամանակ նուէրը տուցած էր մեծ անձնաւորութեան մը Սադրուդին առանց այլ ի եօթը տուն գոց ըսելուն համար, որոց մէկն է «Աջ երկկցեա գու յերկիւզէ գիշերի և ոչ ի նետէ որ թռչի ի տուն», որով կը կապուին բոլոր գեւերը ու կը հալածին մեքէ աղեկները: Փողոցներուն մէջ քալած ժամանակ ամենամեծ ջանքը այն էր, որ կօշիկները չմաշեցնէ, զորս թուղթերու մէջ կը պահէր, և որոց վրայ կը դրողորար իբրև հինաւորաց բարեկամի:

Իւր մասնագիտութիւնը կը կայանար եփմանքի և ճամբարական գիտելեաց մէջ. ու այնչափ հոգակ հանած էր որ ժամանակին մեծագոյն մասը կ'սպառէր հարցերու պատասխանելով թէ լուսնին ո՞ր օրը արիւն առնել տալը բարի է՝ այն ատենի մարդիկ պարբերաբար արիւն առնել կուտային իրենց բազկերակէն ամէն տարի՝ թէ ո՞ր օրը ճամբայ ելնել պէտք է: Թէ երազին մէջ խնձոր տեսնեն ի՞նչ կը նշանակէ: Թէ այս տարի ձիւն շատ պիտի գայ: Թէ արեւմուտքէն երեցող Գիսաւորը ի՞նչի նշանակութիւն ունի:

Թէ նշանակելու աղջկանց ու տղայոց աստղերը իրարու կը համապատասխանէն: Թէ այս օրուան ծնած տղան ի՞նչ պիտի ըլլայ երբ մեծնայ, եւ, եւ, այսպիսի անհամար անհատներու հարցեր որոնց ամէնուն ալ պատասխանը պատրաստ կար վարժապետին ըով և վայ անոր որ յանդգնէր դիտողութիւն մը ընել իւր գուշակութեանց նկատմամբ, իսկոյն երեսը կը թթուեցնէր ու կ'ակէր ծայրէքել իրեն յատուկ կարգ մը գրաբառ հայհոյութիւններ:

Օր մը օտարական երիտասարդ մը դպրոց եկաւ. չգիտեմ ինչո՞ւ, շատ լաւ տպաւորութիւն ըրաւ մեր վրայ այդ համակրելի պարոնը, խոփու չէր, զուարթ դէմք ունէր, և եթէ վարժապետին ցուրտ ընդունելութեանէն չսարսուար, ապահովապէս պիտի հետաքրքրուէր մեր դպրոցական կեանքովը, սակայն ի մեծ ցաւ աշակերտաց, առանց իսկ նստիլ համարձակելու ելաւ գնաց: Վարժապետին օգնական պիտի ըլլայ եղեր, այսպէս տնօրէններէն չորսունները, բայց մեր վարժապետը օգնականն ի՞նչ ընէ: Նա հմուտ է արդէն ամէն տեսակ գիտութեանց և առաջ Աստուած չէ թէ 200, այլ 400 տղայոց իսկ կը բաւէ, բաւական է որ ձեռքը գաւազան ունենայ. այսպէս քորոված էր միշտ և այսպէս ալ հաւատացուցած, և որպէս զի արդեամբ ալ ցոյց տայ իւր արժանիքը, քանի մը օր վերջ չօրսածինները դպրոց հրամցուց և ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը սկսաւ քննել իզմիրի ծաղկիլ՝ երիտասարդը իզմիրցի ուսեալ անձ մ'է եղեր, զոր բարին ու չարը ճանչնալէ վերջ լեցինք բայց ո՛ւր՝ և հեգնական ձևով մը սկսաւ հարցնել «լուսաշաւիղ յերկինս ելին հողանիւթեայ սուրբ հրեշտակին», վերջո՞ւն է այս կտորը. երիտասարդը առանց շրթներու «Ելին բայ չէզոքական» ըսաւ. յանկոտը վարժապետին չորսած կողորդէն բրբիլ մը բարձրացաւ որուն ձայնակցեցան բոլոր չորսածիններուն և աշակերտաց ծիծաղները «Ելին բայ չէզոքական հա» է ապրիս ապրիս, աֆէրիմ, սղէկ սորվեր ես. ելին բայ չէզոքական հըր, գուն մեզի չես գար պապամ և չօրսածիններուն գառնալով «ես Ձեզի չըսի՞ թէ ի Գալիլիայէ մարգարէ ոչ յառնէ. կենէ պալ էսքի բէթէքտէն եւիր, հայտէ՛ եկած տեղը գնա սպապամ հայտէ», և երիտասարդին այս վճիռը արձակելէն վերջ, ծօօ՞ դասերնուդ, հիմա մէջքերնիդ կը կուտեմ. դուք ալ այսպէս պիտի ըլլաք, գետնոյ գետինն անցնիք, եթէ այսպէս բան պիտի սովորէք, ելին բայ չէզոքական հէ՛: Վերջէն գաղտնիքը իմացանք որ ելինք բայանուն է եղեր: Եւ

այսպէս բռնացած իւր գաւազանին վերայ ոչ ոք ներս կը մտցնէր դպրոցին սեմէն, և եթէ մէկն ալ յանդգնէր գլուխ վերցնել գոց սովորած քանի մը պարբերութիւններովը կը կարկեցնէր բոլորն ալ ըստ բանին թէ «կոյրերու քաղաքին մէջ միականիները կ'իջխեն»:

Ընդհանրապէս իւր յաղթանակներէն վերջ միջոց կուտար մեզ որ իւր գիտութեանը վրայ հիանանք և որովհետև իւր ներկայութեան խօսիլ անկարելի էր տղայոց, թուղթ ժողովեցէք, թուղթ ժողովեցէք՝ կը պօռար, ինչ որ յայտարար նշան էր վարժապետին կարիքի երթալուն և հոն առ նուազն կէս ժամ նստելուն:

1892 Սեպտ. 17

ՍԻՄԱՔ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԳԻՒՂՈՐԱՅՍ ԵԱԼՕՎԱՅԻ

(Շար. և վերջ 41րդ թիւէն)

Գիշեր մը Գէրամէթ մնալով, առաւօտուն կանուխ ուղեւորեցանք ի Մեծ Նոր Գիւղ. 200 տարուան դիւղ մ'է սա մեր տեսած գիւղերուն մէջէն յառաջադէմն. ունի աւելի քան 1500 տուն, եկեղեցի մը և վարժարան, որ ունի բաւական բարեկարգ վիճակ:

Գացինք գիւղին գերեզմանատունն. ի գուր պրպտեցի հին տապանագրեր, ցանուցի մի քանի տապանագրեր կային, անոնք ալ նոր. բոլոր պարտած գիւղերու գերեզմաններուն մէջ կարեւոր տապան մը չգտայ որուն վրայ գրական տեսակէտով աղւոր գրուածք մը գտնուէր:

Գիշեր մը մնալով ի Մեծ Նոր Գիւղ, հինգշաբթի առաւօտ գացինք յՈրազգիւ որ ունի 500 տուն 2000 ի չափ բռնակչօք: Եկեղեցին ուր 2 քահանայք կը պաշտօնավարեն, շինուած է 1275ին (Թ. Ն.). երկու պատկեր տեսանք որոնք իջմիածնէն բերուած են եղեր, այլ ժամանակին ժանտ ձեռքն աւրած լինելով զայնս, անկարող եղայ ընթեռնուլ յիշատակարանն. ուրիշ պատկեր մը որ կը ներկայացնէր վերջին դատաստանը. բնաւ չէի հանդիպած այդպիսի պատկերի մը. դժբաղդաբար դժօրքին մասը մաստօր հանուած էր, զի ըսեր է եկեղեցական մը թէ չվայլեր եկեղեցւոյն մէջ դժողքի պատկեր: . . .

Ունի դպրոցի երկու մեծ չէնքեր, աղջկանց և մանչերու. մարդ յուսախաբութիւն մը կ'ունենայ երբ ներս կը մտնէ. ոչ ոք կար, ոչ աշակերտ, ոչ վարժապետ. աղջկանց վարժարանը տարիէ մը ի վեր, իսկ մանչերունը ամիսէ

մը ի վեր փակուած է եղեր . . . Աշակերտք ման կուգային փողոցներն, զուրկ մտաւորական կրթութենէ : Գիւղացիք կուսակցութեանց բաժնուած են, իրարու այգի կ'աւրեն, իրարու հակառակ են միշտ, մին ուսուցիչ կ'ուզէ, մին չուզէր : Վերջապէս դասատուն հարկադրուեր է հրաժարիլ, և գարոցն ալ փակուեր է :

Գիւղին մէջ տեսանք ծերուկ մը 120 տարեկան քաջառողջ . անունն էր Հաճի Զարութիւն Փօրթուքալ, ծնած նոյն գիւղին մէջ . երիտասարդութենէն ի վեր ձիապան է եղեր, և դեռ մէկ քանի տարի առաջ իւր արհեստովը կ'ապրի եղեր : 3 կին առած է . զաւակները բոլորն ալ մեռած են, բոռանք բոռնաղջիկը տեսած է, որ 8 տարեկան աղջիկ մ'էր, և եթէ ծերուկը 4-5 տարի ևս ապրի, պիտի կրնայ տեսնել թոռանը թոռանը թոռը . . . Երանեալ մարդ, 100 տարեկանէն ի վեր է 3 ակուայ հանած է, դեռ պիտեւուն մէջ սեւ թելեր կը գտնուէին, բնաւ ինքզինքը բժիշկի չէ ցուցուցած, թէ և մէկ երկու անգամ մահացու հիւանդութիւններէ ազատած է . լաւ կ'ուտէ, օղի կը խմէ, չծխէր բնաւ, բայց կը կըլակով կը ծխէ ու կը պտըտի . . .

— Ծերուկ դու, ըսի, կ'ուզե՞ս ապրիլ դեռ :

Պատասխանն երկրայական էր, չէ չէր ըսեր, հա՛ ալ չէր ըսեր, այլ կը դիտէի իւր դէմքին վրայ որ դեռ ապրիլ կ'ուզէր :

— Ի՞նչ հասկցար աշխարհքէն :

— Ոչինչ :

« Այլ է՛ր կը փափագիս ապրիլ, թըշուառ ծերուկ, երբ կրած ես այդքան վիշտեր, կորուսանելով քո կիներն, զաւակներն ու թոռներն, մինչեւ հիմա բան մը չես հասկցեր, յետ այսո՞ւ կ'ուզես ստանալ ճաշակ մը աշխարհէն, այլ ապրէ՛, ծերուկ դու, 18րդ դարէն նըմուշ մը ըլլալուդ համար » :

Գիշերեցինք յՕրթաքէօյ, ճաշեցինք Տ. Մարտիրոս արժանաւոր քահանային տունն ու ննջեցինք պատուաւոր ազգայնոյ մը տունն . ամէն կողմէ հիւրասիրութիւն գտանք :

Ուրբաթ առաւօտ ի Զեկիլիէր էինք . եկեղեցին քայքայուած էր, վարժարան ունէր բաւական բարեկարգ, ըսին ինձ թէ Աւետարան մը կար ձեռագիր շատ հին, բայց ժամանակի սղութիւնը մեզ դատապարտեց չտեսած անցնիլ :

Ուղի անկանք ձիերով դէպ ի Նալուվա . ճանապարհին տեսանք Նրուսաղեմայ կրկին ագարակներն . մին գիւղ մը եղած է գաղթականներէն :

Հասանք ի Նալուվա որ չունէր յիշա-

տակութեան արժանի վայր մը . ժամը 6 էր, նստեցանք չոգենաւ ու ժամը 10ին հասանք ի Պոլիս, եօթնօրեայ ճամբորդութենէ մը վերջ :

Թէ ի՞նչ գաղափար ունէի այդ գիւղերու մասին երբ Պոլսէն չոգենաւ կը նստէի, և թէ ի՞նչ գաղափար ունեցայ երբ մտայ նաւահանգստէն ներս, իրարու բոլորովին հակառակ են : Գիւղացի բառն մեզ Պոլսեցւոցս համար կը նշանակէ տգէտ, այլ սխալած էի և կը սրխալին Պոլսեցիք : Կրթեալ, հիւրասէր, մաքուր հայերէն խօսող ժողովուրդեան մ'էր որ հանդիպեցանք : Միակ թերութիւն որ ունէին, այն ալ կուսակցական ոգին էր որ առ հասարակ ամէն գիւղի մէջ կը տիրէ :

Իւրեանց վարած կեանքն երջանիկ է արդարեւ, թէպէտ իրենք դժգոհ են . յիշաւի ամառը կ'աշխատին չարաչար արք, կանայք և տղայք, այլ ձմեռը կը հանգչին, կ'ուտեն, կը խմեն, կ'զրօսնուն :

Նահապետական կեանք . չունին մրտածու՛մ . լռիկ իրենց գործին կը նային, այլ կը գանգատին իւրեանց կեանքէն :

Քանինք տեսայ որոնք ինձ հետ վիճաբանութեան մտան թէ կը փափագէին քաղաքացի դառնալ . կ'ըսէին թէ կեանքը ձերն է, երբ կ'ապրիք այն հոյակապ մայրաքաղաքին մէջ ուր բնաւ բան մը չպակսիր ձեզ համար . բայց երբ իրենց մատնանիշ ըրի մեր ալ քաջածառուոր նեղութիւններն, այն ատեն լռեցին և փառք տուին իրենց գիւղական կեանքին :

Արդարեւ իրենց ալ աշխատութիւնն տաժանելի է . գարնան կը ցանեն, յետոյ շերամի կ'սկսին, այդ միջոցին իրենք փողոցները կը պառկին, տեղի տալու համար շերամի . բարեբախտաբար այս տարի բաւական յաջող եղած էին բոժոժներն (խօզա) :

Շերամէն վերջ կ'սկսին քաղել ցորեն, քարի, վարսակ, ապա կ'սկսի այգեկուծութը, ապա վար ու ցան և ապա հանգիստ, հանգիստ որ զուարճութեամբ լի է և որ կը վերջանայ գարնան :

Կանայք իրենց ամուսնոց հետ կ'աշխատին, իրենք ալ կը հերկեն, կը ցանեն, կը քաղեն : Կին մը ինձ կ'ըսէր թէ « Պօլսոյ կիներն ալ մեզ պէս կ'աշխատին » . կ'ուտեն, կը խմեն, կը պառկին :

— Այս ճիշդ է, բայց կենացդ մէջ քանի՞ անգամ հիւանդացած ես :

— Բնաւ, փառք Աստուծոյ, և այս ըսող կինն 45 տարեկան կ'երևէր :

— Ուրեմն, ըսի, գոհ եղիր քո վիճակդ, գի.Պօլսոյ կանայք ալ գրեթէ

միշտ հիւանդ են, ջղային տկարութիւն ունին, սքնցր ունին, ևն :

Ամենքն ալ քաջառողջ և հուժկու են . տղաքներն միշտ ջուրի և հողի հետ կը խաղան ու չեն հիւանդանար . ի՞նչ է գաղտնիքն, մարդ կը զարմանայ, օ՞գը թէ՛ ջուրը :

Գլխաւոր արտադրութիւններն են ձէթ, ձիթապտուղ, գինի, խաղող, շերամ, օղի, ևն, ամենքն ալ ընտիր տեսակէն :

Իրենց կերած հացն շատ համով է, թէ և սև . կը նախընտրէի այդ հացն քան մեր ձերմակ այլ անհամ հացերն . փուռեր ունին որոց մէջ կեփեն : Իրենց ամբողջ կերակուրները գրեթէ ձէթով կեփեն . միս կիրակի օրերը կ'ուտեն :

Վերջացնեմք մեր յօդուածն երկու խօսք ընելով իրենց տուներու մասին . որոնք ցած, փոքր և անառողջարար բնակարաններ են . արդիւր որ դպրի, դարչահոտութիւնը պակաս չէր, պատճառն կոյանոցներու պակասութիւնն էր, և եթէ . . . Լիստուած մի արնացէ, հընտախտը մեզ մօտ գայ, ամենէն առաջ այդ գիւղերը պիտի վարակուին . այսմ գիւղացին պէտք է ուշադիր լինի և կոյուղիներ բանայ, մանաւանդ այսպիսի վտանգաւոր ժամանակի մը մէջ :

Վ.Ա.ՀԱՆ.Գ. ԶԱՐԴԱՐԱՆ

ԲԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍԲ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՆԱՆՈ ՆԿԱՏԱՍԱՐ

Երեւելի կիներու կենաց վրայ տեսուածութիւն մը կը ցուցունէ թէ ասոնցմէ չատերը ամուրի էին, և անոնք որ ամուսնացած էին, կ'ամ բնաւ զաւակ չունէին և կ'ամ խիստ փոքր ընտանիք մը : Սակայն և այնպէս ասիէ չհետեւիր որ խեղացի կիները չեն ամուսնանար կամ թէ մայր չեն կարող լինիլ, միայն սա ստոյգ է թէ մեծ ընտանիքի մը տանտիկինը լինիլ և բազմաթիւ զաւակներու հոգերը ստանձնել մեծ գործ մ'է ինքնին և ժամանակ չթողուր գրքեր գրելու, գեղեցիկ պատկերներ նկարելու, ևն :

Ամուրի հռչակաւոր գրագիտուհիներու դասին կը պատկանին Աննա Մօսէ, Յրէտէրիքս Պրիմըր, Ռիւսէլ Միթֆօրտ, Հարիէթ Մարթինօ, Մարիամ Էճուօրթհ, Յովհաննա Օսթըն (վիպասան), Էլիզա Բուք, Ատլէր Բրօքթըր և Յովհաննա Պէյլի (բանաստեղծուհի) :

Էմիլ Պոսթէ, որու երեւելի մէկ վէպին վրայ մեծ գրագէտներ իսկ զմայլած են, մեռաւ — ամուրի — 27 տարեկան :

իւր հանրածանօթ քոյրը (Հաւօթ Պը-
ռօնթէ) գրեթէ 40 տարեկան էր երբ ա-
մուսնացաւ և քիչ յետոյ մեռաւ, այն-
պէս որ զնէ ալ կրնամք դասել ամուրի-
ներու կարգը:

Ուրիշ գրագիտուհի մ'ալ որուն նոյն
բանը պատահեցաւ, Լ. Է. Լ. բանաս-
տեղծուհին, 37 տարեկան էր՝ երբ ամուս-
նացաւ և քանի մ'ամիս յետոյ մեռաւ:

Փոքրիկ ընտանեաց մայր եղող գրա-
գիտուհիներէն էին՝ Էլիզապէթ Պրաու-
նինկ որ մէկ զաւակ ունէր միայն. Տի-
կին Սօմըրվիլ չափագիտուհին երկու
աղջիկ և մէկ մանչ ունէր, Թեպէտ և եր-
կու անգամ ամուսնացած էր. Տիկին
Սէնտ մանչ մը և աղջիկ մ'ունէր, այս-
պէս ալ Տիկին Մօնթակիւ որուն «Նա-
մակներ»-ը հիացման առարկայ եղած են
անգլիական գրականութեան մէջ, ինչ-
պէս Տիկին Սէվինսէի «Նամակներ»-ը գա-
ղականին մէջ. Տիկին տը Սթալ երեք
զաւակ ունեցաւ իւր առաջին ամուսնու-
թենէն. երբ երկրորդ անգամ ամուս-
նացաւ, 48 տարեկան, միայն մէկ զա-
ւակ ունեցաւ:

Ճօրճ Ելիօթ (Տիկին Քրօս) անգլաւակ
էր. այսպէս ալ Տիկին Քրէք, «Ճօն Հէ-
լիֆէքս»-ի հեղինակը. Տիկին Պարպօլտ
որուն ոտանաւոր և արձակ գրութիւն-
ներն մեծ յարգ գտած են անցեալ դա-
րու մէջ, զաւակ չունէր, նոյնպէս իրեն
ժամանակակից Տիկին Օբի:

Այս ցուցակէն դուրս շատ քիչեր կան
որ ըստ բաւականի անունը մը չահած լի-
նին (ի բաց առեալ անոնք որք դեռ
կ'ապրին): Բայց պէտք է աւելցնել թէ
անոնք համբաւ չահեցան ոչ թէ անոր
համար որ անորդի, փոքր ընտանեաց
մայր — կամ ասոնց հակառակը — էին,
այլ որովհետեւ պարապ ժամանակ ունէին
աշխատելու և բուսական ալ փառասի-
րութիւն անուն մը չահելու համար:

Երբեմն, սակայն, ամբողջ ընտանիք
մը գոյացնելէն վերջն ալ համբաւ կը
չահուի: Այսպէս եղած է Տիկին Ֆօսթի,
բանտերու բարենորոգիչն. տասներկու
որդիներու մայր էր և մինչեւ որ չձե-
րացաւ, չզոհեց իւր առտնին ծառայու-
թիւնները հասարակութեան օգտին հա-
մար: Իւր երկտասարդութեան օրագրու-
թենէն կը հասկնամք թէ նէ միշտ տա-
րակոյսի մէջ էր թէ արդեօք «Տիրոջը
կամըը կատարած կը լինի» այսպէս ինք-
զինքն բոլորովին իւր ընտանեաց նուիր-
եալով. բայց Քսէյքըրի մը համբերու-
թեամբ սպասեց մինչեւ որ իւր ընտանե-
կան հոգերը թեթեւացան. այն ատեն ի-
րագործեց իւր փափաքն որ էր աշխա-
տիլ հասարակաց օգտին:

Իմացական զարգացումն և ուղեղի
անդուլ գործածութիւնը երկար կեանք
մը կը պատրաստեն կանանց, ինչպէս է-

րիկ մարդոց: Տիկին Սօմըրվիլ 92 տա-
րեկան էր երբ մեռաւ և այն կինը որ ի-
րեն հետ առաջին կին անդամը ընտրե-
ուեցաւ «Արքունի Աստղարաշխական Ըն-
կերութեան», Տիկին Հէրշէլ, 76 տա-
րու ապրեցաւ: Հարիօթ Մարթինօ ալ
76 տարեկան մեռաւ: Օրիորդ Էնօօրթ 82
տարի ապրեցաւ: Օրիորդ Միթֆօրտ
70 տարի. Տիկին Մօնթէկիւ 72. Տիկին
տը Սթալ 70 և Տիկին Սէնտ 72 տարե-
կան էր երբ մեռաւ: Ճօրճ Էլիօթ 60
տարեկան էր մեռած ժամանակ, իսկ
Ցովհաննա Օսթըն և Հարլօթ Պրօնթէ 40
ական տարու էին:

Թարգմ. Անգլիերէնէ Սէ.Սի.Լ.

Ո Ի Խ Տ Ա Գ Ն Ա Յ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տաք, ջեռուցիչ օր մ'էր. իրիկուան
դէմ՝ թաղեցի, բարեկամ և ազգական,
ամէն սեռէ ու ամէն հասակէ բազմու-
թիւն մը՝ ձիերու երկայն ու կլոր գիծ
մը յօրինելով, կը թողունք Նրիզան, և
կ'երթանք ուխտազնացութեան դէպի
Ս. Կիրակոսի Մենաստանը: Հետզհետէ
մեր ետեւը թողով շէնքերու խեղճուկ,
ծիծաղելի զանգուած մը, կը սուրանք
բնութեան ծոցը բացօդեայ, ուր մեր
սրտերն ալ կը բացուին. քիւրտ ձիա-
պաններու լէյլիներն և մեր երգերը սըր-
տաթուռ, մուցնել կուտան տապն ու
ջերմութիւնը. տակաւ առ տակաւ կը
կարմրի արևմտեան հորիզոնը, երկինքն
իւր կապոյտովը կը ծիծաղի և մարը
մտնող արեւը իւր վերջին ցոլացումներն
արձակելու վրայ է, բայց արդէն ճաւ-
բան երկար չէ և մենք հասած ենք
Նփրատ գետին ափը, որ ալեւոր ճերմը-
կեկ փրփուրներ հանելով, անշուկ կը
սողոսկի, չես գիտեր ո՞ւսկից կուգայ
և ո՞ւր կ'երթայ այնքայն երկայն, ան-
ծայր ու անվերջ:

Եփրատէն պիտի անցնինք. ուժգին
կը պլլուինք ձիերուն, և խեղճ կենդա-
նիները կը յառաջանան պաղ ջուրին մէջ
իրենց վարժ և հուժկու տէրերուն հետ
որք հայասէր քիւրտեր են. մեծերը վախ
չունին, գաւառացի բարեպաշտ տիկին-
ներն ալ կը միմիջեն անձառ, անպատմե-
լի հաւատքով մը. «Ս. Կիրակոս քու
ոտքը կուգանք, լոյս հաւատքիդ, լոյս
զօրքիդ մեռնինք», և այս աղօթքէն վերջ՝
ալ վտանգ չկայ. կ'անցնինք միւս եզեր-
քը անվնաս. հիմա երիտասարդները պա-
խոցաթափ կը թռչին և փոքրերը՝ ի-
րենց վիճակէն դժգոհ, նախանձոտ աչ-
քերով պիշ պիշ կը դիտեն զանոնք,
որոնք փոշիլիմաքերու մէջ կ'աներևութա-
նան: Քիչ մը յետոյ կը հասնինք Գուրդ-
-Գեղ. կարկառ մը հոս, կարկառ մը հոն.
հիւզակներ են ասոնք, գաճաճ տուններ,

կրածեփ ձիւնաթոյր սաւաններու տակ,
որոց մէջէն կը լսուին խաշնարօտէն դեռ
նոր դարձած ոչխարներու մայիւններն.
և բաց դռնակներու առջև կը նմարուին
Քիւրտ աղջիկներ որոնք անտարբեր ան-
ցուդարձին, կաթ կը կթեն և դուարը
կը տեղաւորեն:

Մենաստանին ստորոտն ենք. ձիերը
կը դժկամակին ելնել զառիվերը իրենց
կրկին բեռներով. ամէնքս ալ վար կ'իջ-
նենք և հետիոտն կ'ընթանանք դէպի
վեր, գէպի այն սրբավայրն ուր կը տանէր
զմեզ մեր հաւատքը, գաւառացիի կոյս
և անրիժ հաւատքը: Լերան կողը գե-
ղազարդող ծառերու և թփերու մէջէն,
հոգեծարաւ ուխտաւորի եռանդով հա-
սանք Մենաստանը, հոն թափելու մեր
հառաչն ու բաղձանքը և յագեցնելու
մեր կրօնի ջերմ պապակն:

Մենաստանէն ներս մտնելով, մեր
առաջին գործը կը լինի Նկեղեցի եր-
թալ. ո՛չ քահանայ կայ, ո՛չ տիրացու.
մենք մեզի կ'աղօթենք, մեր ուխտը կը
կատարենք, բարձրաձայն «եկեցեցէ» կը-
սենք և ուխտաւորներն ամենքն ալ գոհ
և ուրախ, ջերմեռանգութեամբ լցուած՝
կ'երթան հանգստանալ:

Վանքին մատակարարն իսկոյն կը բե-
րէ աւանդական մածուեն ու կաթը. իւր
նուէրն է՝ այդ. մենք ալ անտարակոյս
փոխադարձաբար նուէրներ պիտի տանք:
Այս ամենէ վերջ գիշերուան փափուկ
զեփիւռն կուգայ գգուել դէմքերն.
հովերն ու շողերը անոյշ ու մեղմիկ կը
փակեն մեր աչքերը, և կենսաւէտ, եղա-
կան օդին մէջ մինչեւ լոյս կ'երազենք,
սուրբ անմեղ երազներ, այնպէս որ ար-
շալուսին, կաքաւներու մնջիւնն, պըլ-
պուլներու դայլալիկն միայն կ'արթնցնեն
զմեզ. իսկոյն եկեղեցի կը վազենք,
գարթիքն և առաւօտ լուսոյն կ'երգենք.
հուսկ ապա կրօնի սիրով վառուած
ոգեւորեալ դուրս կ'ենենք մեր գառ-
նուկները զոհելու, մատաղ ընելու, և
անկէ վերջ, ալ վանքը մերն է:

Կ'երթանք Լուսաղբիւրը. հոն եկած
են խմել պաղ ու վճիտ ջուրը այդ կաթ-
նաղբիւրին՝ գրեթէ բոլոր ուխտաւորք.
համայրներ հողին, համայրներ քարին
ու ջուրին. ասոնք ամէն ալ սուրբ են
և նուիրական՝ գաւառացւոյն համար,
սպեղանի իւր վէրքերուն, իւր ցաւերու
դեղն ու դարմանը. Լուսաղբիւրէն լո՛յս
աչքերուն, լո՛յս հոգիին:

Լուսաղբիւրի ջուրն ամէն օր խմելէ
վերջ, ուխտաւորներն առանց ուշ դար-
ձնելու ծեփծեփումներու, կարգ ու սար-
քերու, ազատ համարձակ կ'իջնեն մեր-
ձակայ պուրտիկները, լերանց հովասուն
կողքերուն վրայ, առուակի մը եզերաց
մօտ, հեռու քաղքին ամէնօրեայ ժխորէն

և ընկերային տաղտուկէն, վայրկենապէս կը վայելեն հիանալի բնութիւնն, իւր հիւսքանջ տեսարաններն. հոն՝ ծառերու տակ, մարգագետիններու վրայ կայ այնպիսի հմայք մը, բնական հրապոյր մը, վսեմ և հեշտ ոգևորութիւն մը, շարժում ու խնդում որուն նմանը անկարելի է գտնել ո՛չ իզմիրի և ո՛չ ալ Պէօյիւք տերէի քարափանց վրայ:

Ահ, քանի երջանիկ կ'զգայ մարդ ինքզինքն այդ վայրերու մէջ, ուր՝ ամէն ինչ իւր կուսական վիճակին մէջ է. հոն մեզ մօտ ունէինք բովանդակ հայ բանաստեղծութիւնը, Պէշիկթաշլեանն ու Փափագեանն կ'երգէին. կ'երգէին յաւէտ ողբացեալ Տօթոր Մեզպուրեանի տաղերն. ինչ գեղեցիկ օրեր, ինչ գեղեցիկ ուխտեր, ուխտ սուրբ և անրիծ այն ոսկեգարուն, որ պատանեկութեան առաջին քառորդն է:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ՀԱՃԸՆ

Հաճըն, որ ըստ նախնեաց աւանդութեան ստացած է իւր անունն այն անծանօթ երեք անձերէ՝ որք երբ գիշեր ատեն յոգնած կը մօտենան քաղաքին, կը հանգալի իրենց մի տեղացի. անծանօթք կը հարցնեն նմա թէ «այս տեղացիք զմեզ հիւրընկալել հաճի՞ն». տեղացին եւս «հաճին» կը պատասխանէ և զնոսա կը հիւրասիրէ:

Սա մի գիւղաքաղաք է 3500—4000 տունէ. բաղկացեալ գիւղեր լեռնային է, օդը առողջարար, ջուրը յստակ և զով: Բնակչաց մեծամասնութիւնը Հայ է. փոքրամասնութիւնը կը կազմեն Թուրքը, Բողոքականք և Հռովմէականք: Հայք հայախօս են, այլ բոլորովին տարբեր նախնի գրաբանէ և արդի աշխարհիկ լեզուէ. Սը փոխուած է Օ և Էի, Աստուած (Աստուօծ), հաց (հօց), խակ (խօկ) և այգի (էգի). Օն Էի, Կէս օր (Կէս էր), այսօր (էսէր), երբեմն Յ գիրն զանց առնելով, ինչպէս մայր (մոր), եղբայր (աղբար) և ուրիշ ինչ ինչ փոփոխութեամբ և կրճատմամբ:

Ժողովուրդը աղքատ է, մեծամասնութիւնն իւրեանց ապրուստը ճարելու համար ձմեռները կը գաղթէ Ատանա, Մէրսին, Մէլէմէնձի, Իւշէլ, Պազար, Սիս, Միսիս ու տաք տեղեր զորս Սեհէլ կամ Չուքսիք օվա կ'անուանեն, ուր իւրաքանչիւրն իւր արհեստը կը գործէ, կոշկակարութիւն, երկաթագործութիւն, զնազագործութիւն, փերեզակութիւն, 2—3 հարիւ զրուշ գրամագլխով, իսկ ամառներն գէպի հիւսիս Մաղարա, Ավ-

շար, Բուժու և ուրիշ տեղեր ու գիւղեր՝ պանիր, ցորեն, գարի, իւղ ճարելու ձմրան պաշարի համար:

Յառաջ քան զքսան եօթը տարի Հաճին իւր շրջակայ գիւղօրէիւք և այլ մի քանի Կիլիկիոյ գիւղաքաղաքք կը գտնուէին ընդ հսկողութեամբ Գօզան օղլուներու. այժմ այս տեղերու ժողովուրդք, թէև աղքատ ու խեղճ, սակայն կատարեալ անդորրութիւն կը վայելեն ի շնորհս Օսմանեան Օգոստափառ և բարեգութ Կայսեր և կ'աղօթեն և միշտ կը պարտին աղօթել վասն արեւաւորութեան Նորա:

1870ի ատեններն Պօլսոյ Ա. Ն. Շահնազարեան վարժարանի սանունը հաճեցան աստ զրկել մի դասատու՝ Միհրան էֆ. Սվաճեանն՝ և դպրոցական գրեանք, բացին երկսեռ վարժարան մը Վարդանեան անուամբ. սա 2—3 տարի շարունակելով 8—10 շրջանաւարտ աշակերտ և մի քանի աշակերտուհի ունեցաւ, յետ այնմ երկու տարիի չափ վարժարանը մընաց երեսի վրայ, երբ ընկ. եղաւ Կիլիկեան, ապա Միացեալ և Մեքքոն էֆէնտի Մանուկեան յաջորդեց Սվաճեան էֆէնտի: Սա մինչ 1889 երբեմն Տնօրէն դասատու և երբեմնաւ լոկ դասատու (Նաքաշեան Յովհաննէս էֆ. տնօրինութեան ատեն) լինելով, սոյն երկար միջոցի մէջ ունեցաւ բաւական աշակերտներ շրջանաւարտ, յորոց մեծամասնութիւնն այսօր դասատուութեան պաշտօն կը վարեն Զէյթուն, Հաճին, Ատանա, և այլ տեղեր, և վարժուհիութեան՝ յԱտանա, Սիս և Հաճին: Բայց դժբաղդաբար վերոյիշեալ թուականէն ի վեր զլացան Միացեալ Ընկ. իւրեանց շնորհը, փակեցին արական վարժարանը, երբ համաճարակ հրդեհէն հրկիզեալս հանգանակութեան կարօտ թողլով, չկարողացան վճարել յիշեալ Ընկ. վարժարանի համար խոստացած տարեկան նպաստն: Ահա այն ատենէ ի վեր Հաճին առանց վարժարանի կը մնայ և կանոնաւոր վարժարան մը կ'առաջարկու անկարող է, թէև ունի 3 ծաղկոց, իւրաքանչիւրի մէջ 250—300է աւելի աշակերտ, և մի դասատու՝ Ալբեհարան, Հեգարան և Սազմիս կարդացնող, և 2 Մանկանոց 70—80 աշակերտօք որք եւս ապարդիւն կը լինին ինչ ինչ պակասութեամբ, սակայն ոչ դասատուաց. հարկւրաւոր խեղճ ու աղքատ մանկտիք անգործ կը թափառին փողոցներու մէջ:

Այս տեղեկութիւնները հրատարակութեան կուտանք, ի գիտութիւն Միացեալ Ընկերութեանց:

ՏԻԳՐԱՆ Մ. ՍԷԳ-ԶԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խառն ժողովը որոշեց հեռագրաւ տեղեկութիւն ուղել Ս. Էջմիածնայ Սինօգէն՝ վեհ. Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսի անուան յիշատակութիւնը Մայր Աթոռոյ մէջ սկսուած լինելուն նկատմամբ, որպէս զի պարտ ու պատշաճն ի գործ դրուի այդ մասին:

— Գեր. Տ. Խորէն արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ, Խառն ժողովոյ վերջին նստին ներկայանալով, իւր նիւթական անձկութիւնն յայտնեց և Պատրիարքարանի միջնորդութիւնը խնդրեց իւր վիճակին բարեկրթման համար: Ժողովը պատասխանեց թէ՛ Սրբազնութեան արդի կացութեան մէջ ոչ միջնորդութիւն կրնայ տեղի ունենալ և ոչ ալ եկեղեցի կամ պաշտօն մը կրնայ յանձնուիլ իրեն, այլ միայն եթէ ինք կը հաւանի իւր բնակութեան և ապրուստին համար կրնայ վանք մը յատկացուիլ:

— Արժ. Տէր Ոսկի Աւագ քահանայ Օհանեանի Պանտրմայէն հեռացուցուիլ գրած եմք արդէն: Այժմ կը լսեմք թէ, Պանտրմայէն 3—400 ընտանեաց կողմանէ 20 հոգիէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մը եկած է մայրաքաղաքս, որք ուղղակի Հռովմէական Հայոց Պատրիարքարանը դիմելով, խնդրած են մտնել յիշեալ Պատրիարքարանի իրաւասութեան ներքեւ: Այս խնդիր ընդունուելով, անմիջապէս պէտք եղած թագորիւր գրուեր է առ Բ. Դուռն: Նոյն Պատրիարքարանի կողմանէ վարդապետ մը վաղը պիտի մեկնի Կրսուի մայրաքաղաքէն ի Պանտրմայ եկեղեցի ու դպրոց հիմնելու համար:

— Պուլիար կառավարութիւնն արգիլեր է հայերէն լեզուի ուսուցումը Հայ վարժարանաց մէջ:

— Վեհ. Խորիմեան Ս. Կաթողիկոսն, որ վերջերս երուսաղեմայ Ս. Յակոբեանց տպարանէն Բ. տպագրութեամբ ի լոյս ընծայած էր իւր Հոսիոյակ երկրի Առեւանդ ոտանաւոր երկասիրութիւնը, այժմ ձեռնարկած է Պապիկ և Թոռնիկ անուն նոր աշխատութեան մը՝ որ հայրական խրատներ կը պարունակէ անոնց համար որք կենաց մէջ պիտի օգտեն: Ի Թիֆլիս սկսեր են տպագրել Խորիմեան Հայրիկի Միոսք և Աւանդէն և Դիմիտրի Լևտանիք գրքերն:

— Տնտեսական խորհուրդը քննելով Ֆերիգիլդի Տաճատեան ընկերութեան հաշիւներն, որոշեց Աւանդից Արկիւ միջոցաւ արդիւնաւորել յիշեալ ընկերութեան դրամը և պահպանել գոյքն, ըստ տրամադրութեան կանոնագրի նոյն ընկերութեան. միանգամայն որոշեց զայս յայտագրել Աղգ. վարչութեան:

— Աղէքսանդրիոյ ազգայիններէն Վսեմ. Պօղոս Պէյ, Ալըգեան՝ ըստ իւր բարի սովորութեան՝ այս տարի ևս 50 զարթիւղ բրինձ զրկած է Ս. Փրկչեան Աղգ. Հիւանդանոցին, և 14 զարթիւղ բրինձ՝ Խասգիւղի Գալֆայեան Որբանոցին ու աղքատաց:

— Երկուշաբթի օր գրեթէ ամբողջովին այրեցաւ Բերայի Նոր Թատրոնն ուր Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ կալուածն է. չիտակ ճամբուն վրայ գտնուող արտաքին մասը միայն մինչև ներքին դուռը, անմասն մնաց Թատրոնին մէջ նորոգութեան համար բանւորներ կաշխատէին, որոնք պատըշգամին յատակը նորոգելու համար կուպր. կեռացնէին կաթսայի մը մէջ կըսուի թէ ասկէ ծագեր է հրդեհը: Ահաքը նորթ Պրիթիջ ընկերութեան ապահովագրութեամբ էր 50000 Անգլ. ոսկւոյ: Տարեկան վարձքն էր 1000 Օսմ. ոսկի: Ներքին կահկարասին զարդարանքներ, և այլն, որք 1500-2000 ոսկւոյ կը գնահատուին, մասամբ վարձակալաց կը պատկանէին և մասամբ եկեղեցւոյն, ու չէին ապահովագրուած: Ասոնցմէ ոչինչ կարելի եղած է ազատել:

— «Մոնիթօր» մէջ կը կարդամք.

«Փարիզի հայ գաղթականութիւնը խնդրեր է Փրանսական կառավարութենէն որ իրեն տրուի «Շաբէլ Էքսրիաթուա» անուն մատուոն, հոն պաշտամունք կատարելու համար: Այս մասին խնդրագիր մը մատուցուած է Կ. Պոլսոյ Փրանսական դեսպան Պ. Գանպոնի: Շատ հաւանական է որ Փրանսական կառավարութիւնը ընդունի այս խնդրը, քանի որ Փարիզ բնակող կաթողիկոս յոյներն և Ղպտինները արժանացած են արգէն այսպիսի շնորհներու, առաջինք Սէն Թիւրէն-ը-Թօվր եկեղեցին ընդունելով և վերջիններն ալ Մետիշի մատուոն: «Շաբէլ Էքսրիաթուա» յարատեւ վէճի առարկայ եղած է Թաղապետութեան և կառավարութեան միջեւ. հետեւապէս, Հայերուն թողուելով այդ մատուոն, վէճն ալ ընդ մէջտեղ կը վերնայ:»

Իսկ «Սթամպուլ» կ'ըսէ թէ յիշեալ

«Շաբէլ Էքսրիաթուա»-ը հայկական մատուոն ընելու համար Փրանսական կառավարութեան խնդիր մատուցանողը Հռովմէական Հայերն են. հետեւաբար, եթէ այդ մատուոն նուիրուի Փրանսական կառավարութեան կողմանէ, Հռովմէական Հայոց աղօթատեղի պիտի լինի եղեր:

— Տ. Սարգիս Վարդ. Վարդապետեան Բալուի վիճակին առաջնորդ ընտրուած լինելով, Խառն Ժողովը վաւերացուց այս ընտրութիւնը:

— Խառն Ժողովն հաստատեց Չըմկածազի նորակազմ Կրօնական և Գաղաքական Ժողովոց ընտրութիւնը և որոշեց առաջնորդական ընտրութեան հրահանգ ղրկել Արարիկի գաւառական վարչութեան:

— Պոլսոյ Օրթաքիւղի համար վարչութեան կողմանէ առժամանակեայ Թաղ. խորհուրդ մը կազմուած է հետեւեալ անձերէն. Գարրիէլ էֆ. Սեթեան, Խաչիկ էֆ. Սըվաճեան, Կարապետ էֆ. Խաչատուրեան, Մկրտիչ էֆ. Գազանճեան և Սիմոն էֆ. Սիմոնովիչ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսիոյ կառավարութիւնը Անգլիոյ հետ ունեցած իւր բանակցութիւններէն յետոյ, հրաման ղրկեր է Եանօֆ գեղապետին ետ քաշուիլ Բամիրէն և դառնալ իւր առջի բնակավայրը (Ֆէրգանա):

— Անդաւստանի էմիրը չկրնալով վերջնականապէս զսպել Հազարայից շարժումը, բանակցութեան մտած է Անգլիա հնդկի կառավարութեան հետ:

— Գերմանիոյ Ֆրիտրիխ Քարլ և Վիլհելմ Գրահաւորներն անցեալ շաբթու թաղիսում մ'ունեցեր են առանց մարդու կորստեան:

— Միացեալ-Նահանգաց Օհիո նահանգին մէջ երկու կառախումբ իրարու բաղխելով, 9 մեռեալ, 5 վիրաւոր և հինգ անյայտացում պատահեր է: Արքանսասի նահանգին մէջ ալ աւազակները գծէն դուրս հանեցին կառախումբ մը. այս արկածին պատճառով հինգ հոգի մեռան և շատեր ծանրապէս վիրաւորուեցան:

— Չինաստանի Շանհի Հայ նահանգին մէջ նորէն շիոթութիւնը ծագեր են:

— Յունաստանի Եորկիոս Թագաւորը Թրիէսթէի ճամբով իւր երկիրը դառնալուն համար՝ հինգ օր քարանթինայի ենթարկուած է:

— Չինաստանի մէջ Դեղին գետը յորդելով, 12 քաղաքներ ողողեր է. մնասը շատ է:

— Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարը տեսակցութիւն մ'ունեցեր է անց-

եալներն Օսմանեան դեսպան Ռիւսթէմ փաշայի հետ:

— Ռուսիոյ ելեմոից նորընտիր նախարար Պ. Վիթթէ մտադիր է եղեր հաստատել աղի տուրքն որ ջնջուած էր ծխախոտի և ալքոհոլի մենավաճառները և աւելցնել նաւթի տուրքը:

— Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարարը անցեալ շաբթու Աւստրիոյ կայսեր և Գալլոքի կոմսին ներկայացեր է:

— Աւստրիա վաճառականական յարաբերութիւններ մշակելու համար նաւ մը պիտի ղրկէ յԱրեւելեան Ասիա: Գահաժառանգը որ ի մօտոյ երկար ուղեւորութիւն մ'ընելու միտք ունի, իւր ուղեւորութեան առաջին մասն այդ նաւով պիտի կատարէ:

— Անգլիոյ Լիտո նահանգէն Լորտութեան բարձրացող Սըր Լայն Բլէյքէնօտեղ, Կլատսթոնեան Պ. Ուլսթըն երեսփոխան ընտրուեր է:

— Լոնտոնի մէջ կարմրախտը կը ճարակի և հիւանդանոցաց մէջ 3378 հոգի կայ այդ ախտէն վարակուած:

— Պապը ինքնագիր նամակաւ մը Ռուսիոյ Չարէն խնդրեր է՝ Ռուսական քանի մը կաթողիկոսութեան ջնջման համար չը պնդել:

— Իտալիոյ երեսփոխանական նստաշրջանը փակուեցաւ:

— Մարքի վեհապետը Անկերաներուն համաձայնելով տարեկան 6000 Անգլ. ոսկի հարկ և 500 զօրք պիտի ընդունի:

— Անգլիոյ կողմէ Պրիւսէի մէջ գումարելի Դրամական Խորհրդոյն ներկայացուցիչ կարգուած է Ալլէր տը Ռոշլիտ պարոնը:

— Նիւ-Եորքի մօտ, ի Թոքվէյ հրդեհէն 20 պանդոկներ և 2 մարդ այրեցան. վնասը 1/2 կամ մէկ միլիոն դոլար:

— Մարսիլիոյ մէջ գործաւորական համաժողովը բացուեցաւ երեքշաբթի:

— Տահոմէի մէջ Փրանսական զօրքը Սեպտ. 19ին նոր ճակատամարտ մ'ալ ունեցեր է Պէհանչէն Թագաւորին լաւագոյն զօրաց հետ որք չարաչար յաղթուեր են: Ֆրանսացիք Ուէմէ գետին վրայ համախառնելով յառաջանալ կը պատրաստուին:

— Գերմանիոյ կայսրը արտօներ է Սօֆիայի Աւետարանական Ընկերութիւնը՝ Բրուսիոյ Պետական Լուսերական Եկեղեցւոյն հետ հաղորդակցութեան մոտենլ: Այս արտօնութիւն մինչև հիմա կը զլացուէր՝ Ռուսիան չվշտացնելու համար:

— Ռուսքով գացող կառախումբ մը յարձակում կրեց զինեալ հրոսախմբէ մ'որ կառախումբին գանձապահը կողոպտեց ու սպաննեց և ուրիշ երկու անձեր ալ վիրաւորեց:

— Ճենովայի մէջ չորեքշաբթի բաց-

ուեր է ծովային միջազգային համաժողովը 250 ժողովականաց ներկայութեամբ:

— Լոյտի Թեպէ շոգենաւը Յունաստանի եզերաց վրայ խրած լինելով, յոյն թնդանօթակիր մը զրկուեցաւ որ ճամբորդներն ու թղթատարն առնելով Վոլոս եկաւ:

— Մայրաքաղաքիս Գերմանական դեսպանատան գործակատարը՝ Պ. Ֆոն Միւլէր՝ խորհրդական անուանեց է:

— Էմիլ փաշա խեղճ վիճակի մէջ Ալպերդ լճին քովերը բանակած է եղեր:

— Գերմանիա իւր սպայից ուսանող համար օտար լեզուներու դասընթաց մը հաստատեց է, պատերազմի ատեն պատրաստ թարգմաններ ունենալու մամար:

— Ճաբոնի մէջ մրրիկ մ'աւերեց է թռչունի մահանգը. 300 անձինք մեռած և 90 վիրաւորուած են: 42000 տուն կործանած են:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբաշխութիւնը. — Ֆէհմփաշա՝ Մէրսինի և Մուսթաֆա պէյ՝ Մարաշի կառավարիչ և Քէվաքիպիզատէ Ահմէտ Աթաուլլահ էֆէնտի՝ Անատոլու Գազակէրի անուանեցան:

Աստիճանը. — Մէրսինի կառավարիչ՝ Ֆէհմփաշայի Բուսէլի Պէյլէրպէյի, Տըրապիզոնի կառավարչամարի և տրոց տընօրէն Նուրի պէյի և խորհրդի վերաքննիչ ատենին ընդհանուր դատախազ՝ Օսման Նուրի պէյի Սանիյէ Միւթէմայիզ և Բըտփան փաշայի որդի Բէշատ պէյի Սալիսէ աստիճանները տրուեցան:

Պատուանշանը. — Ռումանիոյ դատական նախարար՝ Պ. Մարկիլիմանէի Ա. Մէճիտիյէ, Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական Գարրիէլ Նորատուենկեան և Կէշէր էֆէներու Բ. Օսմանիյէ, Օտէսայի օսմ. փոխ-հիւպատոս և քանչէլէր՝ Տիգրան էֆ. Հիւնքեարպէյէնտեանի Դ. Օսմանիյէ և Արաբկիրի գայմազամ Օսման Ֆէհմի էֆ. և Ակնայ գայմազամ Մուսթաֆա Սապրի էֆ. և Մէճիտիյէ պատուանշանները տրուեցան:

Շքադրամը. — Սեբաստացի Սարը Պօղոսեան Արթին աղայի աղջկան Օր. Էլպիսի՝ գեղեցիկ գորգ մը բանած լինելուն համար, և Արքունի փողերանոցի պաշտօնայ ճիւղահի Գրիգոր աղայի՝ նոր դրութեամբ կշիռ մը հնարելուն համար Արուեստից չքաղբամ տրուեցաւ:

— Աստուածաբանութիւն ուսանող գաւառացուց իրենց հայրենիքը փոխադրուելու մասին տրուած հրամանները քանի մը գօմիսէռներ և ոստիկանական գործակալներ լաւ բացատրած ու լաւ գործադրած չը լինելով, Պոլսոյ Ծաթիհ

Թաղի ոստիկանապետ Օսման էֆ. և ուրիշ ոստիկաններ, որք այս պարագային մէջ գտնուած են, բարձրագոյն հրամանաւ պաշտօնանկ եղած և հարցաքննութեան ենթարկուած են:

— Կայսերական իրատէ մը հրամայեց թանգարանը դնել՝ Շիւքրի փաշայի հին դրամոց հարուստ հաւաքածոյն:

— Նիկոմիդիոյ Կէյլէ Օրթագիւղի բնակիչք Հանրօգոտ շինութեանց նախարարութեան արտօնութիւն խնդրեց են՝ իրենց գիւղէն մինչև երկաթուղոյն կայարանը, որուն հեռաւորութիւնը վեց քիլոմէթր է, խնդրի մը շինելու:

— Թեմպիքի մթերքը որ կը գտնուի թէ՛ ատտ և թէ՛ ի գաւառս, մանաւանդ ի Կարին, Թէմպիքի Ընկերութեան կողմէն չգնուելուն համար կառավարութեան դիմուած է որ արտօնած է այդ 30.000 ոսկոյ ապրանք վաճառուի:

— Թընկըր Սիմօն էֆ. դատարանի մէջ խիստ լեզու մը գործածելուն համար երկօրեայ բանտարկութեան դատապարտուեց է:

— Ծովու վրայէն ընթացող նոր հեծելանի մը հնարեր է Գարթալցի Պ. Զէլինկէր և ծովու ճամբով մինչև Պօլս եկեր է:

— Յկեանս շղթայակալ աշխատութեան դատապարտուեց է Զաքար որ դիտմամբ կրակ ձգած էր Էմիրկէն՝ Խըտիվին ապարանքը:

— Աղբատ հիւանդաց համար կազմուած յանձնաժողովոյն մինչև ցարդ հաւաքած դրամն է 200.485 դրուշ:

— Հանրային Պարտոնց վարչութիւնը 100.000 դրուշ յատկացուցեր է 500էն պակաս եղած ամսականներն աւելցնելու համար: Համեմատաբար պիտի աւելնան նաև ամսականներն պաշտօնէից այն մասնաճիւղերուն որոնք աւելցուցած են իրենց հասոյթը:

— Օսմ. Ապահովագրական ընկերութեան պատրաստի դրամադրուելու պիտի լինի 150.000 ոսկի:

— Մանասքըրի մէջ ժանտատենդը կը ճարակի:

— Տիարպիքի և Գասթամուենի նահանգաց մէջ պաճարախտ երևան ելեր է:

— Զմիւռնիոյ ջուրերու մեծաշնորհի մասին Պետական խորհուրդը առաջնութիւն տուեր է Պ. Անթօնիատէսի ծրագրոյն:

— Միւրեքթի մէջ հրդեհն 35 տուն այրեց է:

— Կարնոյ նահանգին մէջ Խնուսի Հազար գիւղէն ոչխարներ յափշտակող Հասնալը Սէվտին աղան ու իւր Մէհմէտ, Օսման և Ալի արբանեակները ձերբակալուելով, իրենցմէ բաւական թուով յափշտակուած անասուններ ետ առնուեցին:

— Ապահովութեան Սնտուկը տարեկան հարկերն 8 տոկոսով իճարեցին՝ կոչուած կալուածոց վրայ փոխադրութիւն պիտի ընէ: Տոկոսին երկուքը Էվլաֆի նախարարութեան և վեցը Սնտուկինն է: Նրբաւանդ ձգուած կալուածը, որ ապահովագրուած պիտի լինի, մանիլ մնայ վաճառուելով: Սնտուկին և Էվլաֆի նախարարութեան միջև հաւասարապէս պիտի բաժնուի արդիւնքը:

— Եագմաճեան Աւետիս էֆէնտիի որդի և Օտեան Խաչիկ էֆէնտիի քեռորդի Միհրան էֆ. տասն օր առաջ Գատը գիւղէն գիւղերը ժամը 2ին մեկնելով պանդոկ մը կ'երթայ և կը խնդրէ պանդոկապետէն որ մակոյլը իւր տրամադրութեան ներքէ դնէ ծովուն վրայ կարճատեւ պտոյտ մ'ընելու համար: Պանդոկապետը մակոյլը ծովն իջեցնել կուտայ և Եագմաճեան առանձինն հոն մտնելով կը թիւլարէ: Կը հեռանայ եղբորէն, Առջի օր դիակը գտնուեց է Պերդամայի ծովազերքը:

— Նիկիտէ և յէրէյլի պաճարախտ ծագած է:

— Ռուսիոյ հանգուցեալ Նիքոլա Մեծ-Դքսին այրին՝ Ալէքսանտրա Մեծ-Դքսուհին՝ Էրեքիք մարտանաւով չորեքշաբթի օր Վոսիորէն անցաւ, Պիրէոն և Աթէնք երթալու համար:

— Որթալուիճը բոլորովին անհետացնելու համար յանձնաժողով մը կազմուած է:

— Իլ-Իլի (Ատոնա) մէջ տենդի նման հիւանդութիւն մը ծագեր է:

— Մշոյ նախորդ կառավարիչ Էօմէր Շէվքը փաշայի 3750 դրուշ հանգստեան թոշակ յատկացած է:

— Արմաշի ճամբուն վրայ Քիւրէմիթ-Քույուլի մօտ աւազակները երկու ուխտաւորներ կողոպտեց և կառապան մը վիրաւորեց են:

— Մանր դրամոց պատրաստութիւնն սկսած է հինգշաբթի օր:

— Գերմանիոյ Կայսրը Կարմիր Արծուի Ա. կարգի պատուանշանը նուիրած է Եգիպտոսի խորհրդին: Գերմանական Բրեկն Վիլհելմ մարտանաւուն հրամանատարը իւր նաւով Ալէքսանդրիա կ'երթայ՝ յանձնելու զայն:

— Սիւնքիի աւազակաց պետը՝ Գարտան Աթանաս իւր ընկերներուն հետ մերթապարտած է կըսուի:

— Միւլլուտ է երկուշաբթի օր այս առթիւ իրենց պատժոյն 2/3 մասն աւարտող բանտարկեալք ազատ պիտի արձակուին:

— Քիլի գաւառակին պաշտօնէից մի քանի երկտական գանձուն Հահուց միւսող ընթացից մէջ գտնուելով, ասկէց առաջ տեղոյն խտրէի ժողովոյն կողմանէ 1/2 ական տարւոյ բանտարկութեան և իրենց պաշտօններէն զրկման

դատարանական օրենքներն են : Պետական խորհուրդը շնորհ է այդ վճիռը :

— Մարտի 1-ին օրը պետական մանկության օրն է : Գործիքներն են : Կատարական թեման հիանդանոցաց վերաբերեալ դեղերն ու գործիքները որոշ մէկ ցուցակը պիտի պատրաստուի անոնց հետ անհատական ասպրանքներ ալ չփախցընելու համար :

— Առողջապահական խորհուրդը իւր հասցիներէն գոյացուցած 60,000 ոսկի պատրաստ գումարը Գաղաքապետութեան փոխ պիտի տայ : Գասըմ-Բաշայի կոյուղայի յորդարման համար փոխատուութիւնը մաս առ մաս պիտի կատարուի աշխատութեան համեմատ , որոց պիտի հսկէ ինք անդամէ կազմուած յանձնարարութիւնը այս գումարը պիտի վճարէ իւր առաջուան փոխ առածին (18,000 ոսկի) : Հետ մէկտեղ 1897էն սկսեալ ամէն տարի 5000 ոսկի վճարելով Աշխատութիւնը պիտի կատարուին ձմեռը :

— Օսմանեան Պաշտօնական Տարեցոյցը հրատարակուած է :

— Սերփիլիի գաւառակէն Վինցէի երեւելիներէն խայրէտտին պէյ 20 հոգիէն թաղկացեալ աւազակախումբէ մը լեռ տարուեր է : Պէյին ծառայն և ուրիշ ուղեկից մը ազատ թողուեր են : Սերփիլիի կառավարիչը աւազակախումբին ետեւէն ինկեր է : Խայրէտտին պէյ Ղալաթիոյ Պորտային կայս Գոմիսիոն իսմայիլ պէյի եղբոր որդին է :

— Յունաց Պատրիարքարանի Ժողովականք անցեալ ուրբաթ օր գումարուելով Պուլկարիոյ կրթական նոր օրէնքին և Պատրիարքարանին կրթական օրագրոյն և Թուրքիոյ յոյն վարժարանաց մասին կայս կառավարութենէն իրականացուած Թեգրեքիին վրայ խորհրդակցութիւններ կատարեցին :

Շաբաթ օր ալ Յունաց Ամեն Ս. Պատրիարքը Բ. Գուռ գնաց այս խնդրոյ պաթիւ Մեծ-Նպարըքսին հետ տեսակցելու : Յոյն ընդհանրապէս շատ յուզուած են ի Պուլկարիա իրենց վարժարաններէն Յոյն լեզուն վերնալուծն Համար : Յունաստանի լրագիրք կծու լեզու մը կը գործածեն Պուլկարիոյ դէմ և կառավարութիւնն ալ Բ. Գրան միջամտութիւնը պիտի խնդրէ Պուլկարիոյ խօսք հասկցնելու համար :

— Պերսիի ջրի ընկերութիւնը ձրի ջուր պիտի մատակարարէ հոն գացող Օսմանեան մարտանաւոց , և քարափանց ընկերութիւնն ալ այդ մարտանաւոց վերաբերեալ նիւթերէն տուրք չպիտի առնէ :

— Շիրքեք խայրիքն հանգստեան թոշակի կանոնադր մը պատրաստուի է իւր պաշտօնէից համար :

— Լեոն տը Թեքսոյ մեկնած է մայրաքաղաքէս :

— Սերփիլիի Ռէփի արկղակալը որ լեռ տարուած էր , առանց փրկանք վճարուելու ազատուի է :

— Ի Թալլան պաճարախտ ծագած լինելով , հարկ եղած զգուշութիւնը ի գործ պիտի դրուին :

— Պաղտատի բժիշկներէն Սիմոն է-Ֆէնտի հետախտի դէմ դեղ մը գտեր է :

— Կարճկանի մէջ (Վան) անասնոց հիւանդութիւն ծագած է :

— Մսի գինը բարձրանալուն համար հրամայուած է գաւառները ոչխարաց առաքումը փութացնել :

— Եւֆրատ-Երուսաղէմ երկաթուղոյ բացումը կատարուեր է երկուշաբթի հանդիսաւոր շքով :

— Ատանայի նախորդ կուսակալ Մէհմետ Շաքիր փաշայի 5600 զրուշ հանգստեան թոշակ յատկացած է , ինչպէս նաև խումարի նախորդ կառավարիչ Ֆէրիտ փաշայի 1660 զրուշ :

— Ռուսիոյ դեսպանը շաբաթուրդ օր իւր ուղևորութենէն :

— Հետախտ . — Հետախտը կը շարունակէ իւր նախնիները , թէպէտ քիչ մը թուլութեամբ : Կայսերական կառավարութիւնը Անգլ նաւահանգիստներէն ուղեւորով եկող նաւերուն 5 օր քարանթինա և առանց ուղեւորի եկողներուն բժշկական խիստ այցելութիւն սահմանած է , ինչպէս Նգիպտոսէն եկողներուն : Պուլկարիա ալ խիստ միջոցներ ձեռք առած է երկրին պաշտպանութեան համար : Արեւելեան ձեպընթաց կառախումբը հոն ալ դադարած է երթեկեկէյ , ինչպէս նաև ամէն օտար կառախումբ և միայն Պուլկար կառախումբը կը փոխադրեն անոնց բերած ուղևորներն ու ապրանքը սահմանազուլի սահմանազուլի : Երկիրը մտնող ամէն ապրանք կը հակաճեմուի և հոտելու ենթակայ նիւթերը , ինչպէս պանիր , կարագ , լեւ , և գարեջուր , բոլորովին արգիւրուած են ներմուծելու : Նոյնպէս արգիւրուած են նաև օտար երկրներէ եկած թղթատարական ծրարք : Պաթումի քարիւղը 12 օր բաց օգին մնալէ յետոյ կը հակաճեմուի և ապա կը մոցուի : Վերին Դանուբէն և Իջարիպոտ եկող ուղևորք 5 օր և Ռումանիայէն եկողք 3 օր քարանթինայի կենթարկին :

Շաբաթուրդ նորէն վարակուած վայրերն են Թայ և Խաճէի Սիւֆլա (Կարին) , Մոն (Պէլլիք) , Համատան , Զօրուզ և Պուրուճուտ : Նօլա (Նաբօլի) , Պաճիլ (Մէմէն) , Սուլթանապատ , Տէօլլէթապատ , և Նէվահէնտ (Պարսկաստան) , Լիվոստէ և Կէրսոն (Օտէսա) , Գամարանի մաքրանոցը , և : Հետախտը կը ճարակի կանոնաւոր ընթացքով Կէրշ ,

Պէսարապիա , Սթամբուլ , Էլիզապէթբուր , Տաղիսթան , Կովկաս , Ուրմիա , Դավրէժ , Թէհրան , Բարիզ , Հալո , Համպուրկ , Ալթօնա , Շթէթէն և Կալցիա , Թայլան , Բասեն (Կարին) :

Կարնոյ նահանգին մէջ օգոստոս 20 էն մինչև սեպտեմբեր 11 հետախտէ 92 մահեր պատահեր են , սակայն այս վերջին օրերս Թուրքիոյ և ոչ մի կողմէ հետախտի դէպք պատահած է : Սինոպի մէջ Բարս շոգենաւուն ուղևորներէն մին որ բռնուած էր , ապաքինած և ուրիշ դէպք ալ պատահած չէ : Ռուսիոյ մէջ հետախտին սկիզբէն մինչև օգոստոս 10 հետախտէ 107647 մահ տեղի ունեցած է :

ՓՈՒՆՁ ԳԻՏԱԿԱՆ

Գրեց Տօրթօր Կ. Յ. Փաշայեան

Կը պարտնակէ

Մասն Ա. — Գուռ , խնայելի , երազը , մարգարէական կամ բաղդադուշակ երազներ , քնաշընթիւն , համակրութիւն և հակակրութիւն :

Մասն Բ. — Սիրոյ գիտական բացատրութիւնը , Գաղղիական աստի ծագումը , Գերմանիոյ գահաժառանգին հիւանդութիւնը , թունաւորումն :

Մասն Գ. — Առողջարանական յօդուածք սովորութեան , մտային կարողութեան , մտաւոր արհեստից և ոգելից ըմպելեաց գործածութեան վրայ :

Գին 5 դրուշ

Վաճառման կեդրոնատեղին է ԾԱՂԻԿԻ Խմբագրատունը :

ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԴՈՐԾՆԱԿԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳՂԻԵՐԷՆ ԼԵՁՈՒԻ

Աշխատասիրեաց Յ. Մանգակունի

Գին 3 դրուշ

Կը ծախուի ԾԱՂԻԿԻ Խմբագրատունը :

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄՈՑ

Սամ. լիւրն 100 դրուշ

Մէճիտիյէ	107 46	Վեցնոց	102
Քաւուրդ մէճիտ	106 40	Բուսիյի բուլ	89 32
Մանր մէճիտ	101	Նաբուլէտ	87 34
Մէթալիք	97	Գրեմից	51 20
Հինգնոց	100	Անգլ. լիւր	110 15

Մանէթ Թղթադարմ 9

Գօնաօրիտէ	24 16	Բուս. երկ.	9 2 1/2
Թահվիլ. Օսմ.	83 30	Թապիլիյէ	18

ՀԱՍԽՈՍԱԿԱՆ

Մաղնիսայի վերի քաղ Ս. Լուսաւորիչ
Եկեղեցւոյն սեփական Հայերէն
մի ձեռագիր

ՅԱՅՄԱՌՈՒՐՔ

ԹՈՒՂԹԻ 612 կամ 1214 էջք. (Սկիզբէն 10 հատ թերթեր ինկած են)։ Մեծ թիւի թիւն 36,5×26 հարիւրորդամէթր։ ԿԱՁՄ հին, արեւելեան ճաշակաւ, տախտակեայ կաշւապատ. կողքերուն ներքին կողմերն կապոյտ կտաւք փակցուած են։ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր պահուած չէ, տեղ տեղ լուսանցազարդք պատռած, և թերթերու եզերքն մաշած են։ Գիր՝ բոլորագիր միջին մաքրութեամբ։ Գրութիւն երկսիւնակ 27,5×24 հրդմ։ Սիւնակայ միջեւ եղած դատարկ միջոցն է 1,5 հրդմ։ ՏՈՂԻ 35-36։ Նիւթ՝ թուղթ փամպակեայ ողորկեալ։ Գործը ինչ գործեր են, և կը գտնուին ամէնօրեայ Յայսմաւորաց սկիզբի լուսանցքը։ ԹՈՒՂԹԻ ԳԻՐՔ ԵՒ ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ են ամէն գլխոց սկզբնագրերն։ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ կարմրաւ են։ Եւ նաև կարմրաւ են տեղ տեղ ԳԼԽԱԳԻՐՔ, ԿԵՍԱԽՈՐԱՆՔ թուով 7։ ԹՂ 50ա, 100ա, 204ա, 366ա, 435ա, 482ա, 555ա։ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ամէն յայսմաւորաց վերջն, և ԹՂ 250ա, 293ա, 345ա, 346ա, 405ա, 597ա, 611ա, 611ա, 612ա։ ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան 2ի7 (=1475)։ ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս և Ղազար քահանայք։ ՏԵՐ՝ Տէր Գրիգոր գրող աշակերտ։ ՏԵՂԻ՝ ի Յարժկէ քաղաքի, ընդ հովանեաւ Ս. Աստուածածնայ։ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ. Մատենիս սկիզբն և վերջն երկուքական մագաղաթեայ թերթեր կան երկաթագիր գրուած, Աւետարանի հատածք։

Մատենան Ե ՅԱՅՄԱՌՈՒՐՔ, որ կը պարունակէ Հայկական Տօնացոյցի համեմատ ամէն սրբոց վկայութիւնքն և պատմութիւնքն գլխաւորաբար հետեւեալ կարգաւ։

Ա. (սկիզբէն թղթեր ինկած են) 1. Վերջտան տաւն է փոխման Ս. Աստուածածնի և վկայաբանութիւն սրբոյն Միւռոնայ Քահանային։ 2. Տաւն է Սուրբ Առաքելոյն թումայի։ 3. Տաւն է Դանիէլի Մարգարէին և Տիմոթէոսի։ 4. Վկայաբանութիւն Սրբոց Սուքիստանց։ 5. Տաւն է Գլխատման Յովհ. Կարապետին։ (Շարունակութիւնն՝ երբ առանձին տետրով հրատարակուի)։

Բ. Հետեւեալք եւս կան։

1. ԹՂ. 12ա. ՈՒԷ (=1188) ամին թուականիս մերոյ նոր իմն սքանչելիս ի քաղաքն յիւրհայ։ Սկիզբն «Եւ եղև յանկարծակի»։

2. ԹՂ. 55ա, Յիշատակ Վարուց Ս. Յովհաննու Ոսկերերանին. Սկիզբն, «Մեծն Վարդապետ տիեզերաց և արեգակն եկեղեցւոյ Ոսկ. Յովհ. էր Անտիոքացի»։

4. ԹՂ. 75ա, Յիշատակ Վարուց Ս. Յակոբայ Սրճոյ Եպիսկոպոսին։

6. ԹՂ. 130ա, Ասացեալ Սրբոց Վարդապետացն Ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց Հնոց և Նորոց։ Սկիզբն, «Կաթողիկէ Եկեղեցի Սուրբ»։

7. ԹՂ. 143ա. Պատճառք յաղագս երկնայնոցն դասուց, թէ ո՞րպիսիք են փառափանութիւնք նոցա, և թէ ո՞չք են առաջինք, վերջինք և միջինք. Սկիզբն, «Իսկական էութիւն և գերաբուն Աստուածութիւն»։

8. ԹՂ. 145ա. Տեսն Ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ Հրեշտակապետն Գարիէլ և Միքայէլ և առ ամենայն զաւրս երկնաւորաց ինն դասուց. Սկիզբն, «Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ»։

9. ԹՂ. 177ա. Գիւտ գրոյն Հայոց ի Բաղու. Սկիզբն, «Ս. Վարդապետն և սքանչելի այրն Աստուծոյ ճգնաւորն Մեսրապ»։

11. ԹՂ. 205ա. Սքանչելիք զոր արար Սուրբն Մինաս. Սկիզբն, «Արդ լուարուք զսքանչելիսն»։

12. ԹՂ. 238ա. Սրբոյն Եփրեմի Խորեն Ասորոյ ասացեալ Ներբողեան ի Սուրբն Ստեփաննոսի Նախավկայն. Սկիզբն, «Անդըրանիկն Մարտիրոսաց»։

13. ԹՂ. 260ա. Պատճառ ճրագալուցի Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. Սկիզբն, «Խորհուրդ աւուր ճրագալուցի»։ (Տես նաեւ բոլոր ութօրայքն)։

14. ԹՂ. 380ա. Սկիզբն արարչութեան Աստուծոյ։ (Առաջին օրէն մինչեւ ցվեցերորդ օրն)։

15. ԹՂ. 402ա. Սրբոյն Եղիշէի Հայոց Վարդապետի ասացեալ ի Յարութիւնն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. Սկիզբն, «Կանխագոյն Մարիամ»։

16. ԹՂ. 405ա. Ըստ կարգի աւուրց Յարութիւնն Քի Այ մերոյ. այսօր մեռելոց է. Սկիզբն, «Եւ արդ գիտելի է»։

17. ԹՂ. 418ա. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ Եպիսկոպոսէն, ասացեալ ի թերահաւատութիւնն թումայի Առաքելոյն. Սկիզբն, «Յորժամ յարեաւ հովիւն քաջ ի մեռելոց»։

18. ԹՂ. 440ա. Պատմութիւն անողորմ Պետրոսին. Սկիզբն, «Էր այր մի մեծատուն»։

21. ԹՂ. 475ա. Մեծին Եւսեբեայ Պատմագրի ասացեալ ի Համարձումն Քի Այ Սկիզբն, «Վայելուչ է մեզ ճառել»։

22. ԹՂ. 510ա. Յիշատակ է Ս. Աշոտոյ. Սկիզբն, «Սա առաջին»։

24. ԹՂ. 544ա. Վկայաբանութիւն Կաթողիկոսին Աղթամարայ. Սկիզբն, «Ղայ-

րապետն մեր զՏէր Զաքարիա»։

25. ԹՂ. 571ա. Յիշատակ Ներսէսի Լամբրաւեցոյն. Սկիզբն, «Որ է որդի իշխանին»։

26. ԹՂ. 598ա. Պատմութիւն Յովսէփայ և Բարադամու. Սկիզբն, «Արդ ի մարդ եղանէն Այ բանիւ ընտրեաց զաշակերտսն»։ Վերջն, «Զոր և ես Աստուծոյն ծառայս Այ բազում աշխատութեամբ և ջանիւ, փոքր ի չատէ ծայրաքաղ արարի, և թարգմանեցի ի Հայ բարբառ, ձեռամբ իշխանի միոյ պատուաւորի...»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. ա. «Որ ողորմի Քս. Ած. ստացողի «գրոց» Գրիգոր գրող աշակերտին, և «Գրիգոր Աբեղային և հաւրն եղիագարին և մաւրն Սառային և Հովանէս գրչին»։ Բ. «Որ ողորմի ըստացողի գրոց», Գրիգորի գրող աշակերտի, և Գրիգոր Աբեղայի, և հաւրն եղիագարին, և մաւրն Սառայի, և մեղաւոր գրչիս «Ղազարի»։

2. ԹՂ. 250ա. (այլ գրիչ) — «Դարձեալ յիշեցէք զՎարդապետն որ ստացաւ հալալ ընչից իւր և եղ յիշատակ իւր և իւր ծնողեացն, հայրն իւր Փիւռում, մայրն Շամխարուն, պապն իւր Առաքելն, զմայն իւր Ողիտայն, որդին Կուլնայտարն, միւռուս որդին Մանուկն և զՇահումն և Վարդմանուկն, քուրն իւր Ատի խաբուն, և Արուգ խաբուն, զարձեալ յիշեցէք զՎարդապետն, և զաղբարն իւր Ամիրազատն, միւռուս եղբարն Ղարիպազն, զԹագոյան, և զԱրեւշան, և Տուրմիլիան, զքուրն իւր թանկիկն և խանպակիին զՄկրտիչն, և զկողակիցն Վարդապետին, Խոշիաքսքուն, և զորդին Նորպարուն, զԽերպարուն որ են առ Ած փոխեալ և միւռուս զԷռարոյս Խերպարուն, և զՇահինարն, և զորդին իւր Վարդ պէկն, և միւռուս զորդին Շահպէկն և Ամիրազատին աւուռսին Վարդխաբուն և որդին Տուրմիլիան, Յուսքագն, զՄարտիրոսն, և Ոստիանան, զԾաղիկն, և խանպաշն, և զԿուլփաշն, Վարդապարուն, Զրասոնն, և Շնոնորն, զԱմենատարն, և որ ասէք «ողորմի սորա», Ած զձեզ ողորմի ամէն»։

3. ԹՂ. 293ա. (վարի լուսանցքը մատենիս գրչէն) — «Աւաղ հոգիս կու իլանէ ի գրելն, Աստուած չողորմի թըխթիս նըշայողի հոգուն ամէն»։

4. ԹՂ. 345ա. (Մատենիս գրչէն) — «Նահանջի ամեն ամիսս այս (Փետրուար) «Ի՞նչ օր լինի, դո՛ւ զՆահապետաց կար (դայ) և զիս յիշեա առ Տէր»։

(Շարունակելի) ՏՐԴԱՏ Վ. ՊԱԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՈՒՐՋԸ

Երկու նորահմար շոգեհաններ. — Նորահմար շոգեհաններու ու շոգեհանաց շնորհիւ, արդիւնք դարավերջիկ յառաջդիմութեան, աշխարհի ամէն կողմերու ճամբորդութիւնը շատ դիւրացած է:

Մինչև ցարդ Նիւ-Եորքէ ի Լոնտոն շոգեհանով 7 օրէ կ'երթուէր և այդ շոգեհանք ամենէն արագաշարժները կը համարուէին: Բայց յառաջդիմութիւնը — միշտ ազահ-ասով ալ չէ գոհացած, աւելի քիչ ժամանակամիջոցի մը մէջ, չորս ժամուան մէջ, կ'ուզէ կարել նոյն ճանապարհը և առ այս ձեռնարկած է չափէն աւելի արագաշարժ երկու շոգեհանուց պատրաստութեան:

Նիւ-Եորքէ ի Լոնտոն եղած ճանապարհը 3375 մղոն է, ըսել է թէ այս նորահմար շոգեհանք մէկ օրուան մէջ 843,3 մղոն ճամբայ պիտի առնեն:

Այս շոգեհանք մինչև Չիքակոյի արուեստահանդիսի բացումը պատրաստ պիտի լինին:

Չիքակոյի Արուեստահանդիսին կեդրոնը ահագին առիծի ձևով ճաշարան մը պիտի հաստատուի, որուն իւրաքանչիւր յարկը պիտի կարենայ մինչեւ 2000 փարդ պարունակել: Այս ճաշարանէն ներս մտնելու ատեն յաճախորդք, պիտի ստիպուին առիծին բերանի դռնէն մտնել և ճաշէն վերջն ալ աքիի գոնէն ելնել: Ճաշարանը, արուեստահանդիսի միջոցին, բաց պիտի մնայ ցերեկ և գիշեր: Ձանազան լեզուներ գիտցող ծառայներ պիտի ունենայ, և կերակուրներու գինները խիստ չափաւոր պիտի լինին:

Աշխարհի եւ արագաշարժ կառախումբը. — Աշխարհի մէջ գտնուած երկաթուղեաց վրայ երթևեկող կառախումբերու էն արագաշարժը Նիւ-Եորքէ ի Պոզալօ երթևեկող շոգեհանքն է որ 504 վայրկեանի մէջ 708 քիլոմետր տեղ կ'առնէ:

Երկու տղայոց ճամբորդութիւնը. — Անցեալները, Ամերիկա երթալու նպատակաւ ի Ֆրիսկուրի հասեր են երկու տղայք, որոց մին տասը և միւսը ինը տարեկան են եղեր: Իրենց հետ ոչ ոք ունին:

Այս երկու խեղճերը, որք որք մնացած են, կրթութեամբ համար որոշեր են յԱմերիկա գտնուող իրենց մէկ ազգականին քովն երթալ: Իրենց վզերէն կախուած երկու տախտակներու վրայ գըրել տուած են իրենց անունն և ուր երթալն:

Անտառի զաւակ մը. — Ամերիկայի Թեքսաս գաւառի, Ժորժէթով գիւղաքաղքին շրջակայքը գտնուող անտառի

մը մէջ վերջերս տեսնուած է 17-18 տարեկան աղջիկ մը բոլորովին մերկ վիճակի մէջ:

Մարթէն անուն անձ մը, նոյն անտառի ամէն կողմերը խուզարկելէ վերջ, կը յաջողի գտնել անտառի զաւակը և թէև կ'ուզէ բռնել զնա, սակայն վայրենութեան մէջ ապրող աղջիկը սոսկալի կերպով գինքը խածնելէ և վիրաւորելէ վերջ, խոյս կուտայ և բոլորովին կ'անհետանայ:

Կը կարծուի թէ այդ աղջիկը ի ծնելն նետուած է անտառին մէջ, ուր մեծցած է:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Մ. ԱԶՆԱԽՈՐԵԱՆ

Քալոյ մայրերն. — Քալոյ մայրն աւերակեան գիւտ մ'է որ կ'ըսուի թէ Չիքակոյի Արուեստահանդիսին մէջ պիտի գտնուի: Այս մայրն երեք մասերու բաժնուած է. խանութներուն դէմը անշարժ մայր մը, անոր քով չըջուած մայր մը՝ որ ժամը 4830 մէթր տեղ կ'երթայ, վերջապէս երրորդ մայր մը՝ նոյնպէս չըջուած, բայց առաջինին կրկին արագութեամբ, այսինքն 9660 մէթր. այս երրորդ մայրը նստարաններ ունի:

Հիմայ, դիւրին է հասկնալ թէ ինչ կերպով կարելի է գործածել տեղափոխութեան այս միջոցը: Խանութի մը առջեւ կանգ առած էք և կ'ուզէք նորէն քալել. երկրորդ մայրին վրայ կ'անցնիք. դիւրին է այս, քանի որ ձեզմէ աւելի շուտ չքալեր. անգամ մ'որ անցնիք, առանց շարժելու ժամը 4830 մէթրի ճամբորդութիւն կ'ընէք: Եթէ ուզէք աւելի շուտ երթալ, երրորդ մայրին վրայ կ'անցնիք: Կանգ առնելու համար, հակառակ ուղղութիւնը կը բռնէք. այս ալ ըսեմք թէ ճամբուն վերի դին վերէն ի վար գոցուած է, այնպէս որ անձրեւոցի ալ պէտք չունիք: Կը տեսնուի թէ այս դրութիւնը մեծ օգուտներ ունի, բայց չեմք կարծեր որ մեծ քաղաքներու մէջ գործադրութիւնը գործնական լինի: Ստուգիւ, տախտակէ կամ երկաթէ շինուած այս մայրերը պէտք է հաստատուի անուաւոր մեքենայներու վրայ՝ որոնք երկաթեայ գիծերու վրայէ քալեն. այս մեքենայները ելեկտրականութեամբ կը շարժին:

Ֆրանսական թերթ մը, այս տեղեկութիւնները տալէ վերջ՝ կը յաւելու. «Եթէ այս նոր օրինակ գիւտը Բարիզի մէջ հաստատուէր, դէպքերու և արկածներու նոր գլուխ մը պիտի ստիպուէին բանալ լրագիրներն. օրինակի համար, Բըքի ժուռնալի կամ Բըքի բարիզիցի մէջ պիտի կարդացուէր. «Երէկ սոսկալի արկած մը պատահեցաւ Մօնմառըղ և տէ Պուլվառ փողոցի անկիւնը. երկու

մայրեր սոսկալի կերպով իրարու զարնուեցան, և շատ մարդիկ զոհ գացին»:

Տագնապեալ բաղաւորն. — Ֆալսպուրկիցի վաճառական մը անցեալները Սթրազպուրկի ճարտարական վիճակահանութեան տոմսով մը կ'առնէ, և կըտրօնը չկորսնցնելու համար, տոմսակին հակառակ կողմը շոյով կը ծեփէ և որմնադարանի մը դրան վրայ կը փակցնէ:

Վերջերս վիճակահանութիւնը կը քաշուի և բաղաւոր վաճառականն դահլիճի փառաւոր կահերու ամբողջութիւն մը կը շահի, հետեւեալ կ'ուզէ տոմսակին վըրայէն հանել, բայց ի զուր. տոմսակը կ'ամ հոն մնալ կ'ուզէր կ'ամ ինքզինքը պատուէր:

Բազում փորձերէ վերջ, մեր հնարամիտը առանց վարանելու մէկուկէս մէթր բարձրութեամբ դուռը տեղէն կը հանէ, ուսը կը դարնէ և շոգեհանք կը նստի Սթրազպուրկի երթալու համար, ուր որմնադարանին դրան վրայի տոմսակը քըննելէ վերջ՝ շահած պարգևը կը յանձնեն նմա:

Յ. Թ. Հ.

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆՈՒՍ ՀԱՇՈՒՈՂՆԵՐ

Ա.

Քանի մ'ամիս առաջ օրուան մարդն էր Ժաք Ինօտի, որ կարդալ գրել չգիտնալով հանդերձ, անուանի գիտուններ զարմացնելու և նսեմացնելու չափ արագութեամբ կը հաշուէր ինչ հաշիւ որ իրեն ներկայացուէր: Իրեն վրայ շատ չը պիտի խօսիմ, քանի որ այս սիւնակաց մէջ իսկ երկարօրէն գրուեցաւ իւր վըրայ, այլ միայն իրմէ առաջ եկած գացած քանի մը անուս հաշուողներու վըրայ արագ ակնարկ մը ձգելէ յետոյ, Ժաք Ինօտին քննելու համար Բարիզու Գիտութեանց Ակադեմիային կազմած մասնախմբին տեղեկագրոյն պիտի յանգիմ:

Ամենէն հին կամ ամենէն առաջ յիշատակուած անուս հաշուողն է եղած Մարթիէօ Լը Քօք անուն ութամեայ տղայ մը: 1664 յունիս 15ին երբ Պաղտասար տը Մոնկոնիս յիտալիա ճամբորդելով Ֆիորենցա կը գտնուէր, Նիքօլա Լը Քօք անուն Լօրէնցի նկարիչ մը իրեն ներկայացուց վերոյիշեալ Մարթիէօն որ իւր թոռն էր: Մարթիէօ վեց տարեկանէն սկսեալ՝ առանց կարդալ գրել գիտնալով՝ թուաբանութեան խրթին կանոններն իսկ կը լուծէր, օրինակի համար չորս գործողութիւնները, երկու կանոն, և խորանարդ արմատներ գըտնել, և այս ամէնը վայրկեանական կերպով:

պով պատրաստեցին: պայմանաւ: Պաշտասար տը Մոնկոնիս յաջորդ տարին իւր ծննդավայրն եղող Լիոն քաղաքին մէջ մեռած է, և իւր յիշատակած այս մանկան վրայ ուրիշ տեղ բան մը յիշուած չէ:

Անցեալ դարուն Լոնտոնի Արքայական Ընկերութեան տարեգրոյ մէջ կը գտնուի Նէտէտիա Պըքսթըն անուն պարզուկ գործաւորի մը քննութեան յիշատակութիւնը, որ վարժապետի մը տղայ լինելով հանդերձ չէր կրցած կարգաւ գրել սովորիլ, և սակայն կրնար ամենէն խրթին թուաբանական գործողութիւնները լուծել: Այդ պատանին 1705ին Տէրպլայրի Էլմիթըն քաղաքը ծնած և իրեն համար հաշիւը գրեթէ զրօսանք մը եղած էր, պէտքի նման բան մը՝ որ մոլութեան հովեր կ'առնուր: Իւր հաշուած ատենը երբ միջապէս մը պատահէր, այդ միջապէսին անցնելէն յետոյ անմիջապէս կը վերսկսէր իւր հաշիւը՝ ընդհատած տեղէն շարունակելով: Երբ զինքը Լոնտոնի Տրըքըրի-Լան թատրոնը տարին, ուր կարիք անուանի դերասանը Ռիչարդ Գի դերին մէջ պիտի երևէր այն գիշեր: Պըքսթըն ապուշ ապուշ դիտեց խաղը և վարագոյրն իջնելէն յետոյ երբ խաղին վրայ իւր կարծիքն հարցուցաւ, փոխանակ նպատակաւ կամ աննպատակ մ'ըսելու, պատասխանեց թէ տեսարանին վրայ պարողները 5202 քայլ առած էին, և թէ ամբողջ դերասանները ներկայացման պահուն 12 1/2 բառ տատանած էին: Կարիքի արտասանած բառերուն ուրոյն թիւն ալ ըսաւ որուն ճշդութիւնը ստուգուեցաւ ապա: Երբ իրեն առջև ո'ւ 3 ժամանակի մը խօսքը լինէր, անմիջապէս այդ ժամանակամիջոցին մէջ գտնուած ժամերուն, վայրկեաններուն և երկվայրկեաններուն համբաւեցող կը ըսէր: Սակայն այս ուղեւորին զարտուղութիւնը այլոց պէս կարճատեւ կեանք մ'ունենալով, իւր աշխարհի վերայ անցուցած միջոցին մի միայն հաշիւի ետեւէ չեղաւ, այլ ամուսնանալով բազմաթիւ զաւակաց տէր եղաւ, թերեւս միլիոնաւորներ ունենալու փառաքոյ չէր՝ զանոնք մէկիկ մէկիկ համբելու համար, սակայն այդ մարդն ամէն կողմէ բացառութիւն չէր կրնար կազմել, ուստի 70 տարեկան մեռաւ:

1814 սեպտեմբեր 1ին Միացեալ-Նահանգաց Վէրմոնթ նահանգին Քալլըթ քաղաքը ծնած Զէրահ Քոլլըրն անուն պատանի մը գիտնոց ու շաղկութիւնը գրաւեց: Հայրը գիպուածաւ իւր տղուն կարողութեանց վերահասու լինելով, որոշեց Ամերիկայի մէջ զնա ամենուն ցոյց տալէ յետոյ Եւրոպա տանիլ: Միաւոր թուոց մինչև 10-12րդ կարողութիւնները կը գտնէր այնչափ կարճ ժա-

մանակամիջոցի մէջ որ գրողները չէին կրնար հասնիլ իրեն: Մասնաւորաբար թուոց նախնական արտադրիչները գտնելու մէջ մեծ յաջողութիւն ունէր, որովհետև այդ գործողութեան յատուկ դիւրին միջոց մը չկայ, այլ ամէն թիւերն ալ իրարու ետեւէ փորձելու է: Այս պատանին Եւրոպա գտնուած ատենը զինքը կրթել ջանացին, սակայն ամէն փորձ ապարդիւն մնաց: Ամերիկա դարձաւ, կղերականութիւնն ընդգրկեց, լեզուագիտութեան յարեցաւ, սակայն առանց մեծ յառաջդիմութեան 26 տարեկան մեռաւ:

1819ի դարնան Լոնտոնի Ռուսթեալ-Էքսէնճին (Պորոս) մէջ Միս Հէյվուտ անուն մը պարզ ընկալի մ'աղջկը երեւան եկաւ որ իւր արտակարգ հաշիւներով թուանշաններու մշտաւ լափողներուն, պանքէրներուն զարմանքը գրաւեց:

ԻՊԱԳԱ

ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ

Բաղաձայն. — Աղքատութիւն որ ինքրիմէ ձայն կրնայ հանել:

Բաղանիք. — Քաւարան մարմնոյ:

Բամբասանք. — Կանանց օրուան խնդիրը:

Բանալի. — Գողերուն քով ամէն տեսակը կը գտնուի:

Բարգուքիւն. — Ամուսնութիւն բառերու:

Բարեբախտ. — Այն որ չնախանձիր ուրիշներուն երջանկութեանը:

Բարեգործութիւն. — Ռամկական բառ որ գործածելի չէ:

Բարեկամութիւն. — Ինչ որ շատ դժուար է գտնել դժբախտութեան մէջ, որովհետև հարուստները կը գնեն զայն իրենց դրամին շնորհիւ:

Բարեկեցական. — Յիմարութեան չարաթ:

Բարեպաշտ. — Այն որ եկեղեցւոյ փառքներն համբուրելով կը մաշէ և յետոյ կ'երթայ որբերուն դրամն իւր կողորդն անցունել:

Բարետոնմ. — Այն որ շատ ոսկի ունի:

Բարձրաձայն. — Այն որուն ձայնը բարձր հասակ մ'ունի:

Բացակայ. — Առաքինութիւն:

Բեռնակիր. — Այն որ անտանելի կին մը ունի:

Բերան. — Ժամանակաւ արտին թարգմանն էր, յետոյ հրաժարեցուցին զինքն այն պաշտօնէ և շահու թարգման անուանեցին:

Բերդ. — Տգեղութիւն՝ որու շնորհիւ բազում կանայք կը պաշտպանեն իրենք զիրենք:

Բեռն. — Շաղկապ:

Բծիկ. — Կալուածատէր մեր մարմիններու:

Բ. Բ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

Պարտքը վճարողը կը հարստանայ, ինչ անմիտ խօսք, կ'ըսէ մէկը, առնելիքը որները կը տարածեն այդ տեսակ լուրերը:

Դատաւոր մը կ'որոշէ ութ օր յետաձգել դատ մը. փաստաբանը կը խնդրէ որ նոյն երեկոյ իսկ դատը տեսնուի:

— Խնդիրն ի՞նչ բանի վրայ է, կը հարցնէ դատաւորը:

— Տէր նախագահ, խնդիրը տակաւ մը գինիի վրայ է:

— Ուրեմն, դատարանը կրնայ այսօր իսկ լինցնել զայն, կը յարէ դատաւորն:

Գիւղացի մը զինք խածնել ուզող շուն մը սպաննած էր կացինով մը: Շան տէրը դատ կը բանայ. Դատաւորը կը հարցնէ գիւղացւոյն թէ ինչո՞ւ ինքզինքը պաշտպանելու համար կացինին կոթով չէր զարկած:

— Ես ալ ատանկ պիտի ընէի, եթէ շունը՝ ոչ թէ ակռաներով, այլ պոչովը զիս խածնել ուզէր:

Վաշխառու մը հոգեվարքի մէջ է. Գահանայն կուգայ խոստովանեցնել և կ'սկսի մխիթարութեան ու զղման վրայ խօսիլ. յետոյ խաչ մը կը ներկայացնէ համբուրելու համար. իսկոյն հիւանդին աչքերը զմայլմամբ կը շողան:

Քահանայն կը կարծէ թէ հիւանդն ուրախութիւն կ'զգար տեսնելով Յիսուսի պատկերը, ուստի խաչն անոր ձեռքը կուտայ. արծաթեայ խաչ մ'էր:

— Ա՛հ, ներեցէ՛ք, կ'ըսէ վաշխառուն խաչը ետ առլով, ատոր փոխարէն շատ մեծ գումար մը փոխ չեմ կրնար տալ:

Կողպարար մը քարոզութեան ընմի մը սանդուղը կը շինէր. տրապիզին ծայրը գայլի գլուխ մը ձևացնելու գաղափարն յղանալով իրեն հարցուցին թէ ի՞նչու այդպէս ընել կ'ուզէ:

— Որպէս զի էշերն ամպիոնը չենեն, կը պատասխանէ կողպարարը:

Պարզամտին մէկը, հանրային պարտիզի մը մէջ նստած է մտաղաշուկ աղջկան մը ետև որուն հետ խօսքի բռնուելու փափաք ունի. բայց ի՞նչ կերպով սկսի. — Խնդիրը հոս է:

Ճանճ մը կուգայ աղջկան վերարկուին վրայ կը նստի. երիտասարդը այս առիթէն ներշնչուած՝ կ'ըսէ.

Օրիորդ, ետևդ անասնիկ մը կայ:

— Ո՛հ, ներեցէ՛ք, պարոն, կը պատասխանէ օրիորդն, ձեր հոս ըլլալը չէի գիտեր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տ. Ա. Ի Սեփեօզ. — Շատ լաւ: — Արիկեան էֆ. Մէծէլէ անուամբ գիրք չունի հրատարակած. կ'ուզէ՞ք որ նմանօրինակ ուրիշ գիրք մը ղրկեմք:

Ն. Ա. Ի Տեմիզի. — Տեղւոյդ երկաթուղւոյն կայարանէն հարցուցէք. Ձեր անուամբ ղրկուած է:

Ա. Է. Ի Տեմե-Աղամ. — Ղրկեցէք 50 հատ 1 զրուշնոց նամակադրոյմ:

Թ. Շ. Ենկիւրի. — Այդ 0-տը-թօլօնէր լուացուելու համար չէ. պէտք է առնէք ժէլէֆրէրի 8 թիւը. կրնաք՝ առայս՝ վատահոթեամբ դիմել Արամ էֆ. Կիւմիւլեանի Բաճֆիւմըրի ճոխ վաճառատունը Եւսկի Զապիթյէ. այս վաճառատան ամէն ազգէ յաճախորդք կ'երաշխաւորեն ապրանք ընտրութեանը և վաճառողին ուղղամտութեանը:

Յ. Կ. Ի Կարին. — Պարզ և չքեղ անձերեանոցներու ու արեւանոցներու համար պէտք է դիմել Ի Ղալաթիա, Գամանթօ Պանքային դիմացը, Գօլիսիօն խանին տակը, Ստեփան էֆ. Մանկեանի ճոխ վաճառատունը: Ապրանք ընտրութիւն, գներու չափաւորութիւն, տուրևառի անկասկած ուղղամտութիւն:

Ի ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵՑԱԿ, Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանուց Ժառանգաւորաց վարժարանի հրատարակութեամբ և Պաղտատլեան տպագրութեամբ, «ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ Ի ԹՈՒՐԻՔԻԱ. Հատոր Ա. Կեսարիոյ վիճակ. Տետր Ա. Յուցակ Հայերէն ձեռագրաց Սուրբ Սարգսի վանուց Ի Կեսարիա, Կազմեց Տրդատ վարդ. Պալեան, Առաջնորդ. Հայոց Կեսարիոյ:

Գին 7 զրուշ
Վաճառման կեդրոնատեղին է Վ. Զարդարեան գրատունը:

ՊԱՏԿԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Արեւմտեան Հայոց Ի վերջ կոյս ժի. դարու. ընդ խնամով Յ. Գուրգենի. հրատարակուեցաւ Ա. մասը. Գին 3 դահեկան:

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԵՑԱԿ

Պետրոս Դուրեանի Տաղք և քաղաքագործիւնք անուն գործոյն կրդ. թերթը. Բաժանորդագրութիւն կ'ընդունուի Կ. Պոլիս, Պալենց և Զարդարեան գրատունները, և Ի Բերա Վայսի գրատունը. բաժանորդագրին է 10 զրուշ: Յետ տպագրութեան՝ 20 զրուշ: 20րդ թերթին հրատարակութենէն յետոյ բաժանորդագրութիւնը պիտի փակուի:

Վկայեալ և յանձնարարեալ ուսուցիչ մը պատրաստ է ստանձնել Գերմաներէնի և Ֆրանսերէնի մասնաւոր դասեր: Դիմել «Ծաղիկ» խմբագրատունը:

Յ. Փ. ՓԱՆԿԱՅԵՑԱԿ

ՆՈՐ ՂԱՏԱՐԱՐԵՐԸ

Տեղագրութիւն Կ. Պոլսոյ եւ շրջակայն. յատկապէս պատկերով վաճառքի, Յաւելուած՝ Կ. Պոլսոյ խաներուն ընդհանուր ցուցակը, վարժարանաց եւ ժողովրդեան համար..... փարսյ 100

Աշխարհագրութեան Նախապատրաստական Դասագիրք. Բ. տպագրութիւն հիմնովին բարեփոխեալ..... Ղրշ. 3

Աշխարհագրութիւն Պատկերազարդ Ղրշ. 4

Թուագիտութեան Նախապատրաստական Դասագիրք. Մասուր եւ գրաւոր. Գ. տպագրութիւն..... Ղրշ. 3

Թուագիտութեան Նոր Դասագիրք. Տեաական եւ Գործնական. կը բաժնուի երեք մասանց

Մ. Ա. — Զորս գործողութիւն ամբողջ թուոց, 600ի մօտ հրահանգներով եւ գործնական խնդիրներով. Բ. տպագրութիւն բարեփոխեալ եւ շփոթեալ..... Ղրշ. 4

Մ. Բ. — Զափք, կշիռք եւ գրամք. Տանորդական կտորակք. Յատկութիւնք թուոց. Հասարակ կտորակք. Թուրքիոյ հին եւ նոր չափուց եւ կշիռք բաղդատութիւնը, մօտ 500 հրահանգք եւ գործնական խնդիրք. Աղիւսակք..... Ղրշ. 4

Մ. Գ. — Գործածութիւն թուաբանական գործողութեանց. կշիռութիւն եւ Համեմատութիւն. Երեք կանոն. Շահուկան. Զեղչման կանոն. Միջին պայմանաժամու կանոն. Միջնորդէք. Հարիւրին պոլշափ լաճ եւ զէն. Ընկերութեան կանոն կամ Բաշխուշ Համեմատական. Մանկացեայի մ'ստացուածոց բաշխում. Միջին Հաշիւ. Խառնուրդի կանոն. Մետաղաց բաղդագրութեան կանոն. Քաւակուսի եւ Խորանարդ արմատք. Մէթրական գրութիւն. եւայլն. եւայլն. բաց Ի բաղմաթիւ հրահանգներէ՝ 300ի մօտ գործնական խնդիրներ..... Ղրշ. 4

Ա. եւ Բ. Մ. — Ի միասին կազմ. Ղրշ. 7 1/2
Ա. Բ. Գ. Մ. — Ի միասին » » 10

ԳԱՌՆԻԿ ՀԻՍԱՐԼԵԱՆ

ԵՒ

ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՐԱԳՕ.Զ

Վկայեալ փաստաբանք Օսմ. Կայսր. Իրաւաբանական Վարժարանէն:

Պատու ունին ծանուցանել Արգոյ Հասարակութեան թէ Հաստատուած են Ի Ղալաթիա, Տէմիր խան, թիւ 22, և կ'ստանան թէ՛ մայրաքաղաքէս և թէ՛ գաւառներէ յանձնարարելի հուգուգի, չէրիի, Արեւտրական ու պատմական դատարանաց վերաբերեալ ամէն տեսակ դատեր և Գործառնութիւններ, մենաշնորհներու (իմթիալ) համար ձեռնարկութիւններ, ինչպէս նաև պաշտօնական գրութեանց, աղբրագրոց, պայմանագրութեանց, և այլոց խմբագրութիւն կամ թարգմանութիւն ամէն լեզուաւ:

ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՌԻՍՏԻՄԱՐԱՆ

ԵՒ

ՄԱՆԿԱՅՈՒՐՏԷԶ

Մեր Կէտիկ-փաշայի և Գում-գարուի մանկապարտէզը վերաբացուած և պարապմունք արդէն սկսած են:

Կէտիկ-փաշայի Մանկապարտիգին կից ունիմք այժմ՝ Միջնակարգ Ուսումնարան մ'եւս, որ գերմանական իրական Ուսումնարանի (Քեալ Ղուլիէն) ծրագրով կ'աւանդէ Հայերէն, Թուրքերէն, Ֆրանսերէն, Գերմաներէն, Անգլիերէն լեզուները և ուսողութիւն, բնագիտութիւն, եւայլն: Աղջկանց համար նաև ձեւագիտութիւն և ձեռագործ: Վարուց և բարուց մասին կատարեալ հոգածութիւն: Մանկապարտիգներու համար կ'ընդունուին 2 1/2էն մինչև 6 տարեկան երկսեռ տղայք: Աւելի տարիք ունեցողները կը մտնեն Ուսումնարան:

Իրենց զաւակաց կրթութիւնը մեզ յանձնել ցանկացող Պատ. ծնողք կը հըրաւիրուին դիմել, Գում-գարուի Մանկապարտիգին համար՝ Ի Ֆըշըճը փողոց, իսկ Կէտիկ-փաշայի Մանկապարտիգին ու Միջնակարգ ուսումնարանին համար՝ Կէտիկ-փաշայի գլուխը Մագուլեանի ընդարձակ և հովասուն տունը:

Հիմնողիդ-ՏԵՐԵՔԵ

Կ. ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՍԻՄՈՆ ԳԱՐԱՄԱՃԵԱՆ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԸՆՏԻՐ ԳՐՈՒԱԾՈՑ

Ա. Տարի, Բ. Տիպ

Սոյն դասագիրք՝ բաց Ի նոր և ընտիր աշխարհաբար հատուածներէ՝ կը պարունակէ 16 շարագրութեանց պատկերներ, զանազան կարևոր ծանօթութիւնք և 90 շարագրութեանց նոր և ընդլայնեալ նիւթեր, ուստի ներկայս կրնամք յանձնարարել թէ՛ իբր ընթերցման և թէ՛ իբր շարագրութեանց դասագիրք, միակն իւր տեսակին մէջ:

Գին 5 դահեկան:

Կեդրոնատեղի՝ Կ. Պոլիս, Հաճօրուլօ խան, թիւ 29:

ՓՈՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՍԳԱԾԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Ուզուն Զարի, 402

Փորագրատանս մէջ կը փորագրուին մեծ խնամք և փութով ամէն տեսակ կնիք և պատկեր՝ լաստիկի, փայտի, և մետաղներու վրայ, կը փորագրուին տըպագրական ամէն տեսակ և ամէն լեզուէ տառերու պողպատներ, կը պատրաստուին կալվանօ կաղապարներ, զինկոյէ տառեր և թուանշաններ, ևն. ևն:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՔԱԵԱՆ

ՅՊԱԳՐ. ՄԻՋՐԱՆ Յ. ՓԱՓԱՋԱՆ

Կ. Պոլիս, Զիւմալլիլի խան, Թիւ 18, 19, 21